

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

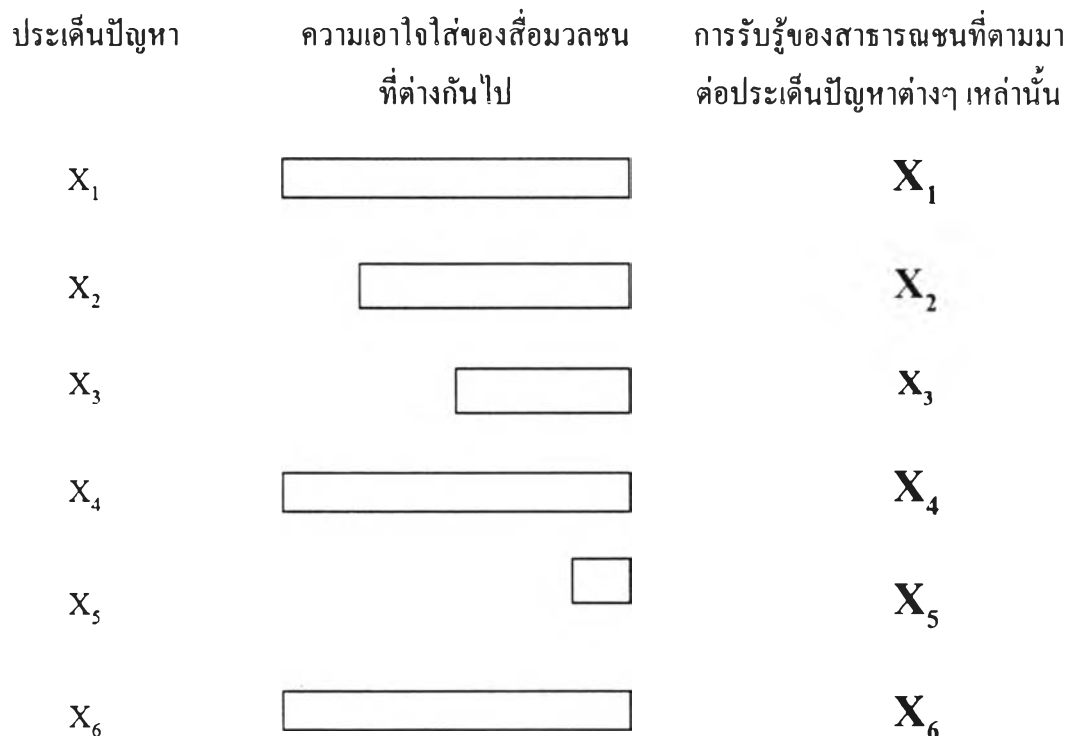
ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากเอกสารทางวิชาการ ตำรา ผลงานวิจัยและวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องตามลำดับดังต่อไปนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีการนำเสนอ
2. แนวคิดเกี่ยวกับนิตยสาร
 - 2.1 ความหมายของนิตยสาร
 - 2.2 ประเภทของนิตยสาร
 - 2.3 ประวัติความเป็นมา
 - 2.4 บทบาทหน้าที่ของนิตยสาร
 - 2.5 การนำเสนอรูปแบบ และเนื้อหาของนิตยสาร
3. แนวคิดเกี่ยวกับความต้องการของเด็ก
4. แนวคิดเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์
5. แนวคิดเกี่ยวกับค่านิยม
6. แนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินธุรกิจ
7. แนวคิดเกี่ยวกับการวิเคราะห์เนื้อหา
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีการนำเสนอ (Agenda Setting Theory)

หน้าที่ในการนำเสนอข่าวสารหรือเรื่องพิจารณาของสื่อมวลชน เป็นแนวคิดที่ได้รับการยอมรับกันมากขึ้นในปัจจุบัน จากความคิดที่ว่า การที่สื่อมวลชนให้ความสนใจต่อประเด็นหรือหัวข้อที่เกี่ยวกับปัญหาในเรื่องต่างๆ ทำให้ประชาชนได้รับทราบและตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาหรือประเด็นนั้นตามที่สื่อมวลชนได้กำหนดไว้ นั่นคือสื่อมวลชนมีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดของประชาชนที่จะรับรู้ถึงความสำคัญในเรื่องต่างๆ ที่สื่อมวลชนเป็นผู้นำเสนอ

จากแบบจำลอง (ภาพที่ 2) ของการเสนอข่าวสารของ มัลคอล์ม แมคคอมต์ และ โคนัล ชอว์ ที่แสดงให้เห็นถึงประสิทธิผลของสื่อมวลชนว่า ในขอบเขตของประเด็นปัญหาหรือหัวข้อพิจารณา หากปรากฏว่าเรื่องใดที่ได้รับการเอาใจใส่จากสื่อมวลชนมาก จะสร้างความคุ้นเคยต่อเรื่องนั้น ๆ ให้กับประชาชนยิ่งขึ้น และเป็นที่ยอมรับว่าเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างที่สุด (แมคคอมต์ และ ชอว์ 1976, อ้างถึงใน สวนิต ชมาภัย และระวีวรรณ ประกอบผล, 2528)

ภาพที่ 2 แบบจำลองการกำหนดเรื่องพิจารณาของ แมคคอมต์ และชอว์ (แมคคอมต์ และ ชอว์ 1976, อ้างถึงใน สวนิต ชมาภัย และระวีวรรณ ประกอบผล 2528)

จากแบบจำลองนี้ แสดงให้เห็นถึงประเด็นปัญหาหรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม ซึ่งแสดงด้วย X1, X2, X3... ที่มีขนาดเท่ากันทางซ้ายมือ จากนั้นสื่อมวลชนจึงนำเสนอให้สาธารณชนรับทราบ โดยมีการเน้นในเชิงปริมาณและความถี่แต่ละเรื่องสำคัญแตกต่างกันไป (แสดงด้วยรูปแท่งตามแนวนอน) ส่วน X1, X2, X3... ที่มีขนาดไม่เท่ากันทางขวามือนั้น เป็นระดับการรับรู้ของสาธารณชนต่อประเด็นปัญหาต่าง ๆ อันเป็นผลมาจากการที่สื่อมวลชนเน้นเสนอและให้ความสำคัญต่อเรื่องใดมาก ก็จะได้รับพิจารณาจากสาธารณชนว่ามีความสำคัญมากด้วยเช่นกัน ดังจะเห็นได้ว่า X1, X4 และ X6 นั้น แสดงถึงการที่สาธารณชนตระหนักถึงความสำคัญมากที่สุด ส่วน X2, X3 และ X5 สาธารณชนให้ความสำคัญรองลงมา ซึ่งสอดคล้องกับการที่สื่อมวลชนกำหนดให้เห็นถึงความสำคัญและนำเสนอตนเอง

แบบจำลองการกำหนดเรื่องพิจารณา นี้ จะเห็นได้ว่าสื่อมวลชนจะทำหน้าที่จัดลำดับและให้ความสำคัญในการนำเสนอข่าวสาร เหตุการณ์ต่างๆ บางเหตุการณ์ ที่เกิดขึ้นในสังคม เพื่อประชาชนได้พิจารณา และเห็นคล้อยตามว่าเป็นเรื่องที่สำคัญที่ควรให้ความสนใจมากที่สุดในช่วงเวลานั้น ๆ

สื่อมวลชนจะคลุมถึงสื่อห้าประเภทคือ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร ภาพยนตร์ วิทยุ และโทรทัศน์ ดังนั้น นิตยสารซึ่งเป็นสื่อมวลชนประเภทหนึ่งที่มีอิทธิพลในการนำเสนอข่าวสาร กำหนดภาพในสมองของผู้รับ เช่น ให้รับรู้ข่าวสารเรื่องราวในแง่มุมต่างๆ นั่นก็คือ "นิตยสาร" ได้ทำหน้าที่ในการนำเสนอข่าวสาร ให้แก่ประชาชนผู้รับข่าวสารนั่นเอง

แนวความคิดเกี่ยวกับนิตยสาร

ความหมายของคำว่า นิตยสาร

นิตยสารเป็นสื่อมวลชน ประเภทสิ่งพิมพ์ที่มีบทบาทหน้าที่อย่างสำคัญต่อสังคมปัจจุบัน นิตยสารทุกประเภทมีอิทธิพลต่อผู้อ่านในหลายๆ ด้าน รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงที่นำไปสู่การพัฒนาในหลายรูปแบบ

Webster Dictionary (1976) อธิบายความหมายของนิตยสารว่า คือ หนังสือรายคาบ ซึ่งลงพิมพ์บทความ นวนิยาย คำประพันธ์ และภาพต่างๆ เพื่อผู้อ่านซึ่งเป็นสาธารณชนทั่วไป หรือ

อีกความหมายหนึ่ง นิตยสาร หมายถึง หนังสือรายคาบซึ่งมุ่งกลุ่มผู้อ่านที่มีความสนใจเป็นพิเศษ เฉพาะด้านใดด้านหนึ่ง อาจจะเป็นเรื่องของงานอดิเรก วิชาชีพ เช่น การแพทย์ การถ่ายภาพ หรือ มุ่งเฉพาะกลุ่มผู้อ่านวัยใดวัยหนึ่ง เช่น เด็ก สตรี วัยรุ่น

Frank Luther Moot (1983) ได้ให้คำจำกัดความว่า นิตยสาร หมายถึง สิ่งพิมพ์ที่ออกเป็นประจำ ระยะเวลาออกสู่ตลาดเป็นไปอย่างสม่ำเสมอ อาจจะออกบ่อยขนาดสองฉบับต่อสัปดาห์ และออกเป็นรายสัปดาห์ รายปักษ์ (สองสัปดาห์) รายเดือน รายสามเดือน หรือนาน ๆ ออกสักฉบับหนึ่ง ถึงขนาดออกปีละเพียงสองฉบับก็ได้

เสาวณีย์ สิกขบัณฑิต (2530) ได้ให้คำจำกัดความว่า นิตยสารคือสิ่งพิมพ์ที่มีเนื้อหาซึ่งเป็นเรื่องราว หรือบทความต่างๆ ของผู้เขียนหลายคน จะมีภาพประกอบหรือไม่ก็ได้ จัดทำเป็นรูปเล่ม ปกอ่อน และจะมีโฆษณาอยู่ในเล่มนั้น ๆ ด้วย ตามปกติแล้ว จะกำหนดออกที่แน่นอน มีจุดประสงค์ในการจัดทำเพื่อสาระบันเทิง

สุกัญญา ศิระวนิช (2528) ให้คำจำกัดความว่า นิตยสาร หมายถึง สิ่งพิมพ์ที่มีปก เนื้อหาประกอบด้วย บทความ นิทาน นิยาย ข่าว หรืออื่นๆ ตามแต่วัตถุประสงค์ ของนิตยสารแต่ละฉบับ มีกำหนดออกที่แน่นอน

ครุณี หิรัญรักษ์ (2530) ให้คำจำกัดความว่า นิตยสาร หมายถึง สิ่งพิมพ์ซึ่งตามปกมีปกอ่อน ระบุกำหนดออกที่แน่นอน ประกอบด้วยเนื้อหาสาระที่ให้ทั้งความรู้และความบันเทิง เช่น บทความต่าง ๆ โดยผู้เขียนหลายคน บทสัมภาษณ์ เรื่องสั้น นวนิยาย บทวิจารณ์ ข่าวต่าง ๆ และโฆษณา มีภาพประกอบค่อนข้างมาก

โดยสรุป นิตยสาร หมายถึง สิ่งพิมพ์ที่ออกในระยะเวลาแน่นอน ใช้ชื่อเดียวกัน มีปกและเย็บเล่ม มีเนื้อหาหลายประเภทประกอบกัน มีกลุ่มเป้าหมายที่เฉพาะเจาะจงและแน่ชัด อาจมีวัตถุประสงค์เพื่อการค้า การประชาสัมพันธ์ การเผยแพร่ผลงานของสมาคม การให้ข่าวสารความรู้ หรือวัตถุประสงค์อื่น

ประเภทนิตยสาร

จาโคบี (Peter P. Jacobi 1975) ได้แบ่งนิตยสารออกตามกลุ่มผู้อ่านดังนี้คือ

1. นิตยสารสำหรับเด็ก (Children's Magazines) เป็นสิ่งพิมพ์สำหรับเด็กตามระดับอายุต่าง ๆ เนื้อหาส่วนใหญ่จะเป็น นิทาน เรื่องตลก และเรื่องราวต่าง ๆ ที่เด็กมีความสนใจ เช่น การเล่นเกม ตัวอย่างนิตยสารประเภทนี้เช่น เสียงเด็ก ไคโนสาร โกจีเนียส เป็นต้น
2. นิตยสารงานอดิเรก (Hobby Magazines) เป็นนิตยสารสำหรับผู้สนใจงานอดิเรกในทุกสาขา เช่น การสะสมเหรียญหรือแสตมป์ เกมกีฬา การตกแต่งบ้าน การถ่ายภาพ เป็นต้น ตัวอย่างนิตยสารประเภทนี้ เช่น นิตยสารบ้านและสวน นิตยสารเทนนิส ฟุตบอลสยาม Houses and Gardens Photography เป็นต้น
3. นิตยสารปัญญาชน (Intellectual Magazines) เป็นสิ่งพิมพ์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับวัฒนธรรมปัจจุบัน เหตุการณ์บ้านเมือง รวมถึงนิตยสารประเภทแสดงความคิดเห็น ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับการโต้แย้งด้านเหตุการณ์ปัจจุบัน เศรษฐกิจ การเมือง และมักจะลงนวนิยาย คำประพันธ์ บทความ เป็นต้น ตัวอย่างนิตยสารประเภทนี้ได้แก่ นิตยสารศิลปวัฒนธรรม Intellectual, Asia Magazines, East Asia Reviews
4. นิตยสารสำหรับบุรุษ (Men's Magazines) ลงบทความและเรื่องราวต่าง ๆ เกี่ยวกับการผจญภัย ความบันเทิง แฟชั่นสุขภาพบุรุษ และกีฬา รวมทั้งเรื่องราวเกี่ยวกับศิลปะ และเรื่องที่อยู่ในความสนใจของผู้ชาย ตัวอย่างนิตยสารประเภทนี้เช่น แมน รัทีก หนุ่มสาว Man, Playboy เป็นต้น
5. นิตยสารสำหรับสตรี (Women's Magazines) เสนอเรื่องราวที่อยู่ในความสนใจของสตรีในด้านต่าง ๆ เช่น การปรุงอาหาร การตกแต่งบ้าน การบริบาลเด็ก แนวโน้มแฟชั่นความรัก รวมทั้งการบริการสังคมและความรู้ต่างๆ ตัวอย่างนิตยสารประเภทนี้เช่น ขวัญเรือน แพรวลลนา กานดา กุลสตรี Women's own, Women's world, Ladies' home journal เป็นต้น
6. นิตยสารธุรกิจและการค้า (Trade and Business Magazines) สำหรับผู้อ่านที่สนใจเฉพาะด้านธุรกิจ อุตสาหกรรม เกษตรศาสตร์ เทคโนโลยี เสนอผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ และวิธีการของอุตสาหกรรม ปกติผู้อ่านนิตยสารประเภทนี้มีจำนวนค่อนข้างแน่นอน ซึ่งผู้จัดพิมพ์จะมีรายชื่ออยู่

และจัดส่งไปให้สมาชิก เช่น ผู้จัดการ รายงานเศรษฐกิจ ดอกเบี้ย และวารสารสไตล์ Business Reviews, Overseas Trading, Business in Thailand

7. นิตยสารประเภทอื่นๆ รวมทั้งนิตยสารสรุปข่าว ข่าวประจำสัปดาห์ เรื่องย่อที่จะนำมาพิมพ์ซ้ำจากเรื่องที่น่าลงในนิตยสารอื่น หรือหนังสืออื่นมาแล้ว เช่น Reader's Digest นิตยสารแนะนำ (Guide Magazine) เป็นนิตยสารที่เตรียมรายการข่าวสาร เช่น รายการโทรทัศน์ หรือแนะนำสถานที่ต่างๆ ที่น่าสนใจในชุมชน ตัวอย่างนิตยสารประเภทนี้เช่น คู่มือซื้อขาย นิตยสารทีวีช่อง 3 ทวีร์ฉบับแสงสี Pacific Travels News เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม การแบ่งประเภทของนิตยสารนั้นสามารถแบ่งออกได้หลายรูปแบบขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการแบ่ง ดังที่ เสาวณีย์ สิกขาบัณฑิต (2532) ได้แบ่งประเภทของนิตยสารออกเป็นประเภทใหญ่ๆ ได้ 2 ประเภท คือ

1. นิตยสารทั่วไป (General Magazines) เป็นนิตยสารที่จัดทำขึ้นเพื่อมุ่งให้ผู้อ่านมากประเภทที่สุดสามารถอ่านได้ ทั้งนี้เพื่อให้มียอดจำหน่ายสูง ถึงแม้ว่านิตยสารประเภทนี้ จะทำขึ้นเพื่อผู้อ่านทั่ว ๆ ไปก็ตาม แต่ลักษณะเนื้อหาสาระโดยส่วนรวมของเล่มนั้น ๆ อาจจะเน้นหนักด้านใดด้านหนึ่ง เช่น เน้นเรื่องเกี่ยวกับคารา ผู้หญิง ผู้ชาย เด็ก หรือเป็นนิตยสารเพื่อสุขภาพ เป็นต้น

2. นิตยสารเฉพาะกลุ่มเฉพาะด้าน (Specialized Magazines) เป็นนิตยสารที่จัดทำขึ้นเพื่อผู้อ่านกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรือเพื่อให้ผู้อ่านได้รับความรู้ในด้านนั้นโดยเฉพาะ ได้แก่ นิตยสารธุรกิจ นิตยสารเครื่องเสียง นิตยสารกีฬา แฟชั่น เป็นต้น

ประวัติความเป็นมาของนิตยสารสำหรับเด็กในประเทศไทย

ระวีวรรณ ประกอบผล (2530) ได้ศึกษาประวัติ นิตยสารในประเทศไทยและกล่าวถึงประวัติของนิตยสารสำหรับเด็กไว้ว่า เริ่มมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 จากการทำนิตยสารสำหรับเด็กในโรงเรียนต่าง ๆ ตั้งแต่ พ.ศ. 2435 จดหมายเหตุแสงอรุณ ได้เริ่มขึ้นในโรงเรียนวัฒนาวิทยาลัย แรก ๆ ทำขึ้นให้คนทั่วไป ต่อมาจึงพัฒนาเป็นนิตยสารสำหรับเด็ก และใช้ชื่อว่า วัฒนาวิทยา กุมารวิทยา เป็นนิตยสารที่เริ่มขึ้นในปี 2438 โดยโรงเรียนราชกุมาร มีข่าว นิทาน เรื่องอ่านเล่น ข่าวสั้น เบ็ดเตล็ด กุหลาบสตรี เป็นนิตยสารสำหรับเด็กผู้หญิงในโรงเรียนต่าง ๆ ต่อมาในปี 2465 มีนิตยสาร ครุณชยาม ลงเรื่องทั้งต่างประเทศและของไทย ความรู้ สุภาษิตและเบ็ดเตล็ดต่างๆ และ อัสสัมชัญอนุสมสมัย ในปี 2475 ของโรงเรียนอัสสัมชัญ ปี 2464 มี นิตยสาร เด็กไทย รายเดือน ลูกเสือสยาม รายเดือน

นักเรียน รายปี กษ สอนกุลหลายวิทยารายเดือน แดงการศึกษาเทพศิรินทร์รายสี่เดือน ออกในปี 2465 หนังสือพิมพ์เด็กรายทศ ออกในปี 2466 เบญจมานุสรณ์ รายเดือน คอลเลจนิวิสต์ รายเดือน ออกในปี 2467 นิตยสารส่วนใหญ่เป็นนิตยสารประจำโรงเรียน นิตยสารเด็กของเอกชนเล่มแรก คือ เด็กไทย นักเรียน ของนายเช เศรษฐบุตร ที่แพร่หลายมาก และหนังสือพิมพ์เด็ก ของนายเพียง แต่ตระกูล ปี 2470 มีนิตยสารเด็กของโรงเรียน คือ ราชินีบำรุง ยูพราชวิทยา รายเดือน ออกจำหน่ายในปี 2471 นิตยสารสำหรับเด็กที่แพร่หลายมากและจัดทำโดยเอกชนในปี 2469 คือ ครุณเกษม รายปี กษ ของ สวัสดิ์ จุฑะรพ มีเนื้อหาที่เป็นความรู้บันเทิงคดี กวี นิยาย และเบ็ดเตล็ดต่าง ๆ

นิตยสารสำหรับเด็กในช่วงที่สำคัญ คือ ชัยพฤกษ์ รายปี กษ ของบริษัทไทยวัฒนาพานิช จำกัด ออกจำหน่ายในปี 2497 ครุณสาร รายปี กษ ของบริษัทสตรีสาร จำกัด ออกจำหน่ายในปี 2498 ก้าวน้ำ รายปี กษ ออกจำหน่ายในปี 2498 นิตยสารในโรงเรียนคริสต์ ดาวรุ่ง รายเดือนและ วีรกรรม รายสัปดาห์ ออกจำหน่ายในปี 2499 ก่องน้ำรำริง รายปี กษ ออกในปี 2505 และ แสนดาร์ด ฉบับเยาวชน ของ หม่อมงามจิตต์ บุรฉัตร ปี 2404 หนูน้อยกลอยใจ รายเดือน ของ พูนศรี ถมึงรักสัตว์ ปี 2507 และนิตยสารในเครือก้าวน้ำ คือ วิทยาศาสตร์ก้าวน้ำ รายเดือน และ เด็กก้าวน้ำ รายเดือน ออกจำหน่ายในปี พ.ศ. 2508 และ 2509 ตามลำดับ นิตยสาร 2 ฉบับนี้เป็นของสุเทพ ชูเชื้อ ที่ทำก้าวน้ำออกจำหน่ายในปี 2498

ระหว่างปี 2510-2520 ได้มีนิตยสารที่เกิดขึ้นมา แต่ทำไม่นานก็เลิกไป คือ เพื่อนเยาว์ ของคมสัน ศรีไพศาล หญิงแพรว ของนายเกื้อ วงศ์บุญสิน โลกของเด็ก รายเดือน และ พุทธรักษา สำหรับเด็กกรุงเทพมหานคร

สำหรับนิตยสาร ชัยพฤกษ์การ์ตูน และ ชัยพฤกษ์ วิทยาศาสตร์ เป็นนิตยสารสำหรับเด็กที่แพร่หลาย แต่ปัจจุบันนี้ก็เลิกไปแล้วเช่นกัน รวมทั้ง สวนเด็ก และ เพื่อนใหม่ ด้วย

นิตยสารสำหรับเด็กในปัจจุบัน พ.ศ. 2539 เท่าที่ยังมีเหลืออยู่ คือ เสียงเด็ก ไดโนเสาร์ โกจิเนียส นิตยสารสำหรับเยาวชน คือ สารคดี อัปเดต และมีนิตยสาร ที่เกิดขึ้นมาในช่วงปี 2539 ก็คือ มติชนวิทยาศาสตร์

ความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญอีกประการหนึ่งในด้านนิตยสารสำหรับเด็ก คือ ภายหลังจากที่นิตยสารสำหรับเด็กหยุดกิจการไปเป็นอันมาก เนื้อหาของนิตยสารสำหรับเด็กก็ได้แทรกอยู่ในนิตยสารสตรี ที่เด่นมากคือสตรีสารภาคพิเศษสำหรับผู้เยาว์ตั้งแต่ปี 2516

บทบาท และหน้าที่ของนิตยสาร

นิตยสารเป็นสื่อมวลชนอย่างหนึ่งที่สนองความต้องการในด้านต่างๆ ของสังคม นิตยสารได้ถูกกำหนดให้ทำหน้าที่ต่อสังคมที่สำคัญ ได้แก่

1. ทำหน้าที่ให้ข่าวสาร คอยรวบรวมรายงานเหตุการณ์ หรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ให้สังคมได้รับทราบ
2. ทำหน้าที่สืบทอดวัฒนธรรมของสังคม เชื่อมโยง ระหว่างสังคมเก่ากับสังคมใหม่ ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมทุกขณะ นิตยสารสามารถถ่ายทอดเรื่องราวและ ลักษณะของความเปลี่ยนแปลงให้สังคมรับทราบ
3. ทำหน้าที่เป็นเวทีหรือสื่อกลางในการแสดงความคิดเห็น ต่อประเด็นของเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม ซึ่งสะท้อนให้เห็นภาพว่าสังคมในขณะนั้น มีความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ อย่างไรบ้าง
4. ทำหน้าที่ให้ความรู้ และความบันเทิงแก่สังคม ซึ่งหน้าที่นี้ถือได้ว่าเป็นหน้าที่หลัก ประการหนึ่งของนิตยสาร นิตยสารแต่ละประเภทอาจจะทำหน้าที่นี้ต่างกัน นิตยสารบางฉบับ อาจจะมุ่งให้ความรู้และการศึกษาแก่ผู้อ่านเป็นหลัก ในขณะที่นิตยสารอีกหลายฉบับอาจจะให้ความรู้ ผสมผสานกับความบันเทิงเรีงรมย์ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความมุ่งหมาย และแนวทางในการดำเนินการของ นิตยสารแต่ละฉบับ
5. หน้าที่ให้บริการทางด้านธุรกิจ เป็นสื่อกลางในการประกาศ และโฆษณา ทั้งเรื่อง สารารณประโยชน์ และทั้งเรื่องของการโฆษณาสินค้า กล่าวคือให้ข้อมูลข่าวสาร อันเกี่ยวกับบริการ และสินค้านั่นเอง

หน้าที่ของนิตยสาร ทั้ง 5 ประการนี้ ถือว่าเป็นหน้าที่หลักของนิตยสาร ดังจะเห็นได้ จากการดำเนินงานของนิตยสารที่จัดรูปแบบการนำเสนอเป็น 5 แนวทางด้วยกัน คือส่วนที่เป็น ข่าวสาร บทความหรือการแสดงความคิดเห็น ความรู้ต่าง ๆ ความบันเทิง หลายรูปแบบ และ โฆษณา (ระวีวรรณ ประกอบผล, 2530)

การนำเสนอรูปแบบและเนื้อหาของนิตยสาร

รูปแบบของนิตยสารเป็นสิ่งที่ไม่มีกฎเกณฑ์ที่แน่นอน เพราะขึ้นอยู่กับเนื้อหาสาระที่นำเสนอในนิตยสาร รูปแบบของนิตยสารแบ่งออกได้เป็น 3 ส่วนใหญ่ ๆ คือ

1. ประเภทของเนื้อหาในนิตยสาร (Departments) ซึ่งเป็นการแยกแยะเนื้อหาสาระของนิตยสารออกเป็นประเภทต่าง ๆ ซึ่งผู้อ่านจะติดตามเนื้อหาของแต่ละประเภทที่สนใจ และชอบมากที่สุด

2. บทความ และงานเขียนในแต่ละประเภท (Articles Written Departments) นิตยสารแต่ละประเภทมีบทความหรืองานเขียนที่มีจำนวนมากน้อยต่างกัน แต่เนื้อหาจะต้องเป็นไปอย่างสม่ำเสมอทุก ๆ ฉบับ

3. รูปแบบของเนื้อหาโดยทั่วไป (General Types of Content) นอกจากบทความและงานเขียนแต่ละประเภทของนิตยสารแล้ว นิตยสารบางฉบับมีเรื่องเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ข่าวสาร การ์ตูน บันเทิง ขำขัน บทกลอน และบทบรรณาธิการ สิ่งเหล่านี้ถือเป็นเนื้อหาของนิตยสารอีกประเภทหนึ่ง

การกำหนดรูปแบบนิตยสารนั้นๆ จะต้องพิจารณาถึงองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

1. จุดประสงค์ของการจัดทำนิตยสาร
2. ตลาดของนิตยสาร
3. มาตรฐานการครองชีพของผู้อ่าน
4. ความรู้ และพื้นฐานการศึกษาของผู้อ่าน
5. รูปแบบของนิตยสารอื่นๆ ที่เป็นคู่แข่ง
6. การทดลองรูปแบบว่า ได้ผลหรือไม่
7. ความคิดเห็นและปฏิกิริยาจากส่วนรวมในสังคม
8. เงินลงทุน

การกำหนดเนื้อหาในนิตยสาร

รูปแบบ และเนื้อหาของนิตยสาร จะถูกกำหนดโดยบรรณาธิการในนิตยสารทั่ว ๆ ไป เนื้อหาหรือสิ่งที่นำเสนอไว้ในนิตยสารมีความหลากหลายมากมาย มีบทความซึ่งเป็นเนื้อหาหลักในนิตยสาร ประเภทของบทความที่เสนอมักจะเป็นบทความชวนหัว สัมภาษณ์บุคคลสำคัญ หรือประวัติบุคคลที่น่าสนใจ ฯลฯ เรื่องสั้น รูปภาพ ข่าวสารต่าง ๆ คอลัมน์ที่น่าสนใจเกี่ยวกับการวิจารณ์ ภาพยนตร์ วิจารณ์หนังสือ หรือคอลัมน์คำแนะนำในเรื่องต่าง ๆ นอกจากนี้จะมีบทบรรณาธิการ บทกลอน การ์ตูน ขำขัน เกมต่าง ๆ ฯลฯ

นิตยสารแต่ละฉบับจะมีการผสมผสาน ของเนื้อหาในรูปแบบต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้น ส่วนจำนวนจะมากหรือน้อย จะขึ้นอยู่กับข้อกำหนดรูปแบบเนื้อหาของนิตยสารนั้น ๆ และการนำเสนอเนื้อหาแบบต่าง ๆ ในนิตยสารนั้น ก็ควรมีกฎเกณฑ์ เป็นแนวทางในการปฏิบัติ ดังนี้

1. ควรมีความสมดุลของสิ่งต่าง ๆ ระหว่างข่าวสาร และบทความ ความต้องการของนิตยสาร และความต้องการของผู้อ่าน ความหนักและเบาของสาระในนิตยสาร เนื้อหาและภาพประกอบ และความสมดุลระหว่างความยาวความสั้นของเนื้อหาสาระที่เสนอในนิตยสาร ดังนั้น ควรจัดหาความสมดุลให้กับเนื้อหาของนิตยสาร มิให้มีการเสนอสาระในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง มากจนเกินไป จนทำให้ความหลากหลาย และความสมดุลของเนื้อหาหมดไป

2. ความหลากหลายของเนื้อหาสาระ เพื่อให้ผู้อ่านทุกคนมีโอกาสได้เลือกอ่านสิ่งที่ตนสนใจในนิตยสาร

3. ความต่อเนื่องของเนื้อหาสาระ รูปแบบและจุดประสงค์ของนิตยสารแม้ว่าควรให้มีเนื้อหาสาระความแปลกใหม่ก็ตาม แต่ควรคงไว้ซึ่งความต่อเนื่องของเนื้อหาสาระ และรูปแบบของนิตยสาร จริงอยู่ที่ผู้อ่านต้องการเห็นการเปลี่ยนแปลงและสิ่งใหม่ ๆ ในนิตยสารบ้าง แต่การเปลี่ยนแปลงรูปแบบของนิตยสารไปเลยนั้น เป็นสิ่งไม่สมควรทำ เพราะจะทำให้ผู้อ่านหันไปสนใจนิตยสารอื่น

รูปแบบของนิตยสารเป็นตัวกำหนดเนื้อหาที่จะนำเสนอในนิตยสารและจะแยกประเภทของนิตยสารให้ชัดเจนตามความต้องการของผู้อ่าน รูปแบบของนิตยสารจะต้องมีการตกลงกันระหว่างเจ้าของผู้พิมพ์ ผู้โฆษณา และกองบรรณาธิการ การจะทำให้นิตยสาร

ประสบความสำเร็จนั้น รูปแบบของนิตยสารจะต้องได้รับความสนใจ และดึงดูดใจผู้อ่านให้ได้ (ครุณี หิรัญรักษ์ , 2530)

ในส่วนรูปแบบและงานเขียนประเภทต่าง ๆ ของนิตยสารจะประกอบไปด้วย ข่าว เป็น ข่าวประเภทต่าง ๆ เช่น ข่าวสังคม ข่าววิชาการ ข่าวกีฬา ข่าวบันเทิง ฯลฯ บทความ ที่เป็น งานเขียนประเภทข้อเท็จจริง ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องสารคดี วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี ชีวิตสัตว์โลก การท่องเที่ยว สัมภาษณ์ชีวิตและผลงาน ฯลฯ รวมไปถึง บันเทิงคดี ที่ปรากฏในงานเขียนประเภท เรื่องสั้น นวนิยาย การ์ตูน ขำขัน ฯลฯ

อย่างไรก็ดี การศึกษาครั้งนี้ ได้แบ่งรูปแบบและงานเขียนออกเป็น 5 ประเภท คือ ข่าว บทความ บันเทิงคดี เกม และปกิณกะ โดยอาศัยแนวคิดที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

ข่าว

ข่าว หมายถึง รายงานเหตุการณ์ที่คนให้ความสนใจในขณะที่ใดขณะหนึ่งซึ่งข่าวที่ค่านั้น จะต้องเป็นข่าวที่มีความสำคัญต่อผู้อ่าน และมีผู้สนใจเป็นจำนวนมาก

ประชัน วัลลิโก (2536) กล่าวว่า ในการเลือกข้อเท็จจริงหรือเหตุการณ์มาเขียนเป็นข่าว นั้นต้องพิจารณาถึงคุณสมบัติของข่าวที่ดี ซึ่งควรมีลักษณะดังนี้

1. ความถูกต้อง (Accuracy) หมายถึง ความถูกต้องในการรายงานข่าว และการนำเสนอเหตุการณ์ข้อเท็จจริง
2. ความสมดุล (Balance) หมายถึง การรายงานข่าวในข้อเท็จจริง และความสมบูรณ์อย่างครบถ้วน โดยการจัดลำดับความสำคัญของข้อเท็จจริงให้ถูกต้องเหมาะสม
3. ความไม่เอาตัวเข้าไปพัวพันกับรายงานข่าว (Objectivity) หมายถึง ความเป็นกลางในการนำเสนอข่าว จะต้องไม่ต่อเติม ไม่ลำเอียง หรือสอดแทรกแสดงความคิดเห็นไปในข่าว
4. ความชัดเจนและกระชับรัด (Clear และ Concise) หมายถึง ภาษาที่ใช้ในการเขียนข่าวต้องเข้าใจง่าย กระชับรัด ชัดเจน ไม่อ้อมค้อมมวน
5. คุณสมบัติเกี่ยวกับเวลา (Timely) หมายถึง การรายงานข่าวต้องรวดเร็ว จะต้องหาทางปฏิบัติการใช้ให้เวลาสั้นที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อความสดของข่าว

ในการนำเสนอข่าวที่คืบนั้น จะต้องสามารถตอบคำถาม และชี้แจงให้รับรู้รายละเอียดของประเด็นต่าง ๆ ได้ 5 W + H ได้แก่ WHO (ใคร) WHAT (ทำอะไร) WHERE (ที่ไหน) WHEN (เมื่อไร) WHY (ทำไม) และ HOW (อย่างไร)

นอ่าน วุฒนิกรมรรักษ์ (2536) กล่าวว่าข่าวที่ปรากฏมีหลายชนิด เพื่อให้เกิดความหลากหลายและเพื่อให้ผู้อ่านได้รับรู้ข่าวสารมากที่สุด แต่การนำเสนอเนื้อหาข่าวทุกชนิด ก็ขึ้นอยู่กับเหตุผลหลายประการ เช่น นโยบายในการจัดทำเนื้อหาในการนำเสนอ ฯลฯ ทั้งนี้ ได้จำแนกเนื้อหาของข่าวเป็นส่วน ๆ ดังนี้

1. ข่าวการศึกษา หมายถึง ข่าวที่มีเนื้อหาหลักเกี่ยวกับโรงเรียนเป็นการรายงานเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา
2. ข่าววิชาการ หมายถึง ข่าวที่มีเนื้อหาหลักเกี่ยวกับความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สิ่งประดิษฐ์คิดค้นใหม่ ๆ การทดลองทางวิทยาศาสตร์
3. ข่าวสังคม หมายถึง ข่าวที่มีเนื้อหาหลักเกี่ยวกับบุคคลสำคัญเพื่อให้ผู้อ่านได้ทราบถึงความเคลื่อนไหวในเรื่องต่าง ๆ ซึ่งเป็นกิจกรรมทางสังคม
4. ข่าวบันเทิง หมายถึง ข่าวที่มีเนื้อหาหลักเกี่ยวกับ ดาราภาพยนตร์นักร้องนักแสดง นักดนตรี และหนังสือ ซึ่งมุ่งให้ผู้อ่านได้รับทราบความเคลื่อนไหวของวงการบันเทิง และให้ผู้อ่านได้รับความเพลิดเพลินสนุกสนาน
5. ข่าวประชาสัมพันธ์ หมายถึง ข่าวที่มีเนื้อหาหลักเกี่ยวกับการบอกเล่าเรื่องกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีหน่วยงานใด หน่วยงานหนึ่งจัดขึ้น รวมทั้งข่าวเกี่ยวกับการแนะนำผลิตภัณฑ์ใหม่
6. ข่าวกีฬา หมายถึง ข่าวที่มีเนื้อหาหลักเกี่ยวกับการกีฬา เช่นการแข่งขันกีฬาประเภทต่าง ๆ และเรื่องเกี่ยวกับนักกีฬา

บทความ

บทความ เป็นงานเขียนที่มีเป้าหมายในการให้ความรู้ ความคิดเห็นโดยอาศัยข้อเท็จจริงที่มีสาระ และมีหลักฐานที่น่าเชื่อถือ ซึ่งผู้เขียนสามารถอธิบายประเด็นที่น่าสนใจโดยสอดแทรกแนวคิดให้ผู้อ่านได้รับรู้ ซึ่งจะครอบคลุมไปถึงบทความเชิงสารคดี บทความเชิงวิชาการ บทความวิพากษ์วิจารณ์ และบทความสัมภาษณ์ ฯลฯ

วิชญ์ สุวรรณเพิ่ม (2525) ได้แบ่งบทความที่ควรนำลงในนิตยสารไว้ 9 ประเภท คือ

1. บทความประเภทรายงาน (Reporting) เป็นบทความที่มุ่งให้รายละเอียดเกี่ยวกับบุคคล สถานที่และเหตุการณ์ รวมถึงเรื่องวิชาการด้วยโดยให้อ่านเกิดความสนใจ ประทับใจ ใช้ภาษาที่เรียบง่าย
2. บทความประเภทวิธีทำ (How-to-do-it) เป็นการเขียนที่อธิบายการกระทำตามขั้นตอน หรือแสดงวิธีการให้อ่านสามารถนำไปปฏิบัติได้
3. บทความประเภทเรื่องเล่า (Narration) เป็นเรื่องที่แต่งขึ้น โดยมีข้อเท็จจริงประกอบในเนื้อเรื่อง ให้เรื่องน่าสนใจและน่าติดตามยิ่งขึ้น
4. บทความประเภทเบื้องหลังความจริง (Confession) เป็นงานเขียนเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่มีข้อมูลที่สามารถพิสูจน์ความจริงได้ เพื่อให้แนวความคิดผู้อ่าน ระวังผู้อ่านเกิดแนวความคิดแปลกใหม่ด้วย
5. บทความประเภทสัมภาษณ์ (Interviews) เป็นการแสดงความคิดเห็นต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น จากบุคคลที่มีความสำคัญ โดยมีการแทรกเกร็ดความรู้และข้อคิดที่น่าสนใจ
6. บทความประเภทชีวประวัติ (Biographical Writing) เป็นการเขียนเรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลสำคัญ ที่เน้นข้อเท็จจริงในแง่มุมต่าง ๆ ของชีวประวัติบุคคล
7. บทความประเภทวิจารณ์ (Book Reviewing and Criticism) เป็นงานเขียนที่วิเคราะห์ข้อเท็จจริง จากเรื่องราวที่ปรากฏ และมีการชี้แนะให้อ่านได้เห็นถึงผลดีผลเสียที่เกิดขึ้นจากเหตุการณ์นั้น ๆ
8. บทความประเภทปัญหาโต้แย้ง (Setting into Argument) เป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับชีวิต สิ่งแวดล้อม สังคมการเมือง เศรษฐกิจ ศาสนา โดยการนำเสนอประเด็นปัญหาที่มีความแตกต่างทางความคิด เน้นข้อเท็จจริงและเหตุผล ชี้แนะให้อ่านพิจารณาและตัดสินใจเอง
9. บทความประเภทความเรียง (The Essay Article) เป็นงานเขียนที่ให้ข้อคิดเห็นและจินตนาการต่อผู้อ่าน อาจเป็นเรื่องจริง หรือเรื่องที่ผู้เขียนแต่งขึ้นเพื่อประกอบเนื้อหาที่น่าสนใจมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม ในการพิจารณาบทความเพื่อนำเสนองจะต้องเป็นบทความที่ดีมีลักษณะ ดังนี้ คือ

1. มีความถูกต้อง คือ ต้องมีความถูกต้องในด้านการให้คำ ภาษา และไวยากรณ์ ตลอดจนสิ่งที่นำมาใช้ในการอ้างอิงนั้นจะต้องชัดเจนถูกต้องนั่นเอง
2. อ่านเข้าใจง่าย คือ ใช้ภาษาง่าย ๆ อ่านแล้วเข้าใจทันที ผู้อ่านเกิดความรู้สึกได้ เช่นเดียวกับผู้เขียน ไม่ใช่คำฟุ่มเฟือย
3. สั้นและรัดกุม คือ การใช้คำที่สื่อความหมายได้รวดเร็วที่สุด โดยใช้คำน้อยคำ
4. ให้ความประทับใจ คือ การใช้ถ้อยคำให้ประทับใจผู้อ่าน
5. มีความไพเราะ คือ การใช้คำที่ไม่ขัดต่อความรู้สึกของผู้อ่าน ใช้คำสุภาพ ไม่หยาบโลน ไม่ใช่ภาษาพูด ภาษาสะแลง เป็นต้น
6. สร้างภาพให้เห็นจริงเห็นจัง คือ การเขียนที่ใช้คำบรรยายง่ายต่อความนึกคิด ให้ประสบการณ์ต่อผู้อ่าน ง่ายต่อการสร้างภาพไปตามเรื่อง ทำให้ผู้อ่านเกิดจินตนาการมองเห็น คล้อยตามไปกับผู้เขียนได้
7. มีโครงสร้างของประโยคที่เหมาะสม คือ การลำดับคำ วลีของประโยคให้เหมาะสม ทำให้ผู้อ่านติดตามอ่านไปโดยตลอด

บันเทิงคดี

บันเทิงคดี เป็นงานเขียนที่มุ่งความบันเทิงเป็นหลัก เพื่อให้คนอ่านได้มีความสนุกสนานเพลิดเพลิน ส่วนสาระความรู้ที่ได้นั้นเป็นสิ่งที่มีความสำคัญรองลงมา โดยอาจจะมีการลงพิมพ์ต่อเนื่องหรือจบในฉบับก็ได้ นอกจากนี้ยังมีเนื้อหาสาระความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ของผู้เขียนแทรกอยู่ด้วย ทำให้ผู้อ่านได้รับความรู้และความเพลิดเพลินไปพร้อมกัน

วิชญ์ สุวรรณเพิ่ม (2525) กล่าวว่า สิ่งสำคัญของบันเทิงคดี จะต้องเป็นเรื่องสั้นและนวนิยาย เป็นหลัก ส่วนการ์ตูน ขำขัน ภาพยนตร์ ดนตรี เป็นสิ่งที่มาประกอบเพื่อให้เกิดความหลากหลายเป็นที่น่าสนใจและผู้อ่านได้รับประโยชน์มากขึ้น

1. เรื่องสั้น เป็นการเขียนของลักษณะร้อยแก้ว ซึ่งเกิดจากจินตนาการของผู้เขียนเอง ซึ่งมีความยาวน้อยกว่านวนิยาย มีลักษณะสำคัญ ดังนี้

1.1 เนื้อหาของเรื่องมีเพียงประเด็นเดียว

1.2 ตัวละครมีจำนวนน้อย ประมาณ 2-3 ตัว เท่านั้น

1.3 ดำเนินเรื่องในระยะเวลาอันสั้น

1.4 แนวคิดของเรื่องจะเป็นแนวเดียวที่เป็นแก่นของเรื่องเท่านั้น

2. นวนิยาย เป็นการเขียนแบบร้อยแก้ว ซึ่งเนื้อหาสาระนำมาจากประสบการณ์และความรู้สึกนึกคิดของผู้เขียนเอง จึงทำให้มักจะมีการแทรกคติธรรม และทัศนคติของผู้เขียนเข้าไปในเนื้อหาด้วย โดยนวนิยายจะมีองค์ประกอบสำคัญ ดังนี้

2.1 โครงเรื่อง สร้างขึ้นจากประเด็นของความขัดแย้ง อุปสรรค การต่อสู้ดิ้นรนในสังคม ซึ่งปมเรื่องต่าง ๆ นี้ จะถูกโยงมาประสานกันอย่างมีเหตุผลสมจริง ตามโครงเรื่องแต่ละฉากด้วยกัน ผู้เขียนอาจจะใส่รายละเอียดปลีกย่อยของตัวละครและฉากเพิ่มเติมเข้าไป เพื่อให้มีสีสัน น่าอ่านยิ่งขึ้น สำหรับนวนิยายในยุคใหม่ผู้อ่านมักให้ความสำคัญในเรื่องสำนวนภาษาในการเขียนเรื่อง และศิลปะในการเขียนเฉพาะตัวของผู้เขียนแต่ละคน

2.2 แนวคิดในเรื่อง ส่วนใหญ่นวนิยายมักจะมีหลายแนวคิดซึ่งในสิ่งนี้จะเป็นเรื่องวัดคุณค่าของนวนิยาย แต่ละเรื่องด้วยว่าผู้อ่านจะได้รับแนวคิดอะไรบ้าง แต่แนวคิดเด่น ๆ ควรจะมีเพียง 1 หรือ 2 แนวคิด นอกนั้นก็เพียงพอส่วนประกอบ เพื่อให้เนื้อหาสมบูรณ์ขึ้นเท่านั้น และข้อสำคัญแนวคิดต่าง ๆ เหล่านี้ ควรจะเป็นแนวคิดที่มีเหตุผลและสมจริงสมจังกับเหตุการณ์และสภาพที่เป็น อยู่ในขณะนั้น ซึ่งจะทำให้ผู้อ่านมีความสนใจมากขึ้น

2.3 ตัวละคร ผู้เขียนจะต้องพยายามสร้างให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกว่าตัวละครนั้น ๆ มีชีวิตจริง ซึ่งจะทำให้นวนิยายเรื่องนั้น น่าอ่าน น่าติดตาม

2.4 ฉาก ควรจะต้องมีลักษณะ สมจริงตามธรรมชาติ มีรายละเอียดชัดเจน โดยเหมาะสมกับสภาพของเนื้อเรื่องและตัวละคร ซึ่งผู้เขียนจะต้องมีความรู้ เกี่ยวกับข้อมูลของสถานที่ที่ใช้เป็นฉากนั้น ๆ อย่างละเอียด สิ่งเหล่านี้จะสร้างความประทับใจแก่ผู้อ่าน

3. การ์ตูน คือ การสื่อสารให้ผู้ดูได้รับรู้โดยการใช้ภาพหลายเส้นแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ส่วนมากจะเป็นไปในทางสนุก ตลกขบขัน และเป็นพฤติกรรมที่ค่อนข้างเกินจริงตามจินตนาการของผู้เขียน ซึ่งมักจะมีการนำเสนอในเรื่องของสิ่งแวดล้อม การ์ตูนนิทาน การ์ตูนตลกขำขัน นอกจากนี้ให้ความบันเทิงแล้ว ยังแทรกคำนิยาม และทัศนคติต่าง ๆ ตามความคิดเห็นของผู้เขียน

เกม

เป็นรูปแบบของการนำเสนอให้ผู้อ่านสามารถร่วมสนุกได้ โดยต้องใช้ความรู้ความสามารถส่วนตัวของผู้อ่านเป็นหลัก เกี่ยวกับปฏิภาณไหวพริบ และความละเอียดรอบคอบในการร่วมสนุก มักจะเป็นการทำทนายให้ผู้อ่านมีความพยายามในการไขปริศนาของเกมนั้น ๆ ให้สำเร็จ เช่น เกมคณิตศาสตร์ เกมปริศนาอักษรไขว้ การต่อเติมภาพ และการทายภาพ เป็นต้น

จากงานวิจัยของโสมนัส สุจริตกุล (2537) กล่าวว่า เนื้อหาหลักของเกมแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. เกมมีรางวัล หมายถึง เนื้อหาประเภทชิงโชค หรือการประกวดความสามารถ เช่น การวาดภาพ ระบายสี และการเขียนบทความ
2. เกมไม่มีรางวัล หมายถึง เกมที่เด็กเล่นเพื่อความสนุกสนาน เช่น ปริศนาหรือการต่อเติมภาพ

เกม นอกจากจะให้ความสนุกสนานแล้ว ยังได้สอดแทรกความรู้ ความคิดในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านคณิตศาสตร์ ด้านภาษา ด้านศิลปะ รวมทั้งการพัฒนาทักษะในการแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล

ปกิณกะ

เป็นรูปแบบของการนำเสนอเพื่อให้อ่านได้รับความรู้ที่หลากหลายเกี่ยวกับเรื่องทั่ว ๆ ไป จากพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ให้ความหมายว่า ปกิณกะ หมายถึง สิ่งที่เป็นรายย่อย เบ็ดเตล็ด หรือสิ่งที่กระจัดกระจาย คละเคล้ากันไป ซึ่งในการนำเสนอของสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทนิตยสารสำหรับเด็กและเยาวชน ก็คือ การนำเสนอเนื้อหาในลักษณะต่าง ๆ ที่เป็นเกร็ดความรู้รอบตัวทั่วไป เช่น จดหมายถาม-ตอบ จากผู้อ่าน งานฝีมือ - สิ่งประดิษฐ์ต่าง ๆ และอื่นๆ

ปกิณกะ นอกจากจะเป็นเนื้อหาสั้น ๆ ที่น่าสนใจ และให้ความรู้แก่ผู้อ่านแล้วยังเป็น สิ่งที่ช่วยทำให้การนำเสนอของนิคยสารนั้น ๆ มีเนื้อหาที่ครบถ้วนสมบูรณ์

แนวความคิดเกี่ยวกับความต้องการของเด็ก

May Hill Arbuthnot และ Zena Sutherland (1972) ได้ศึกษาความต้องการของเด็ก ตามแนวของ Maslow โดยได้รวบรวมความต้องการของเด็กที่สัมพันธ์กับหนังสือเด็กดังนี้

1. ความต้องการความมั่นคงความปลอดภัย (The need for physical well being) การ ได้รับความอบอุ่นจากพ่อแม่ ความเอาใจใส่ ความมั่นคง ความปลอดภัย ความสุขสบายต่าง ๆ เห็นโลกสวย ต้องการความหรรษาต่าง ๆ ดังนั้น หนังสือที่มีเนื้อเรื่องเกี่ยวกับความสุขสบาย เสื้อผ้า สวยงาม การเลี้ยงดูหรรษา แก้วแหวนเงินทอง ปราสาทราชวัง ก็เป็นเรื่องเด็ก ๆ ชอบ

2. ต้องการรักและได้รับความรักจากคนอื่น (The need to love and to be loved) เช่น รักพ่อแม่ ญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง สัตว์เลี้ยงของและต้องการความรักจากคนอื่นด้วย ดังนั้นหนังสือที่มี เนื้อเรื่องเกี่ยวกับครอบครัว เพื่อน เด็กวัยเดียวกันและสัตว์จะชอบมาก

3. ความต้องการแสดงความเป็นเจ้าของ (The need to belong) ความต้องการแสดง ความเป็นเจ้าของในสิ่งต่างๆ เช่น พ่อ แม่ สิ่งของ เพื่อน สัตว์เลี้ยง เด็กจะอวดด้วยความภาคภูมิใจว่า นี่พ่อฉัน นี่แม่ฉัน นี่น้องฉัน นี่พี่ฉัน นี่โรงเรียนฉัน นี่ของเล่นฉัน หนังสือที่มีเรื่องเกี่ยวกับครอบครัว และสิ่งเหล่านี้เด็กจะชอบมาก

4. เด็กต้องการความสำเร็จ (The need to achieve) เมื่อทำอะไรก็ตามถ้าประสบ ผลสำเร็จจะภาคภูมิใจ เพราะฉะนั้น หนังสือก็มีเนื้อหาเกี่ยวกับความสามารถ การกระทำอะไรที่ ประสบผลสำเร็จ เรื่องวีรบุรุษ วีรสตรี เด็กจะชอบมาก

5. เด็กต้องการความเปลี่ยนแปลง (The need for change) หนังสือที่มีเรื่องแปลก ๆ ใหม่ ๆ การผจญภัย เนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องการผจญภัย ลึกลับ การเปลี่ยนแปลงของร่างกายก็เป็น สิ่งที่เด็กชอบ

6. เด็กอยากรู้อยากเห็น (The need to know) เด็กอยากรู้อยากเห็นในสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ สิ่งรอบ ๆ ตัว ธรรมชาติต่าง ๆ การเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติ หนังสือที่เนื้อหาเกี่ยวกับทวีป

ต่าง ๆ ประเทศต่าง ๆ ทะเล ทะเลทราย พืช ก้อนหิน ดวงดาว โลกใหม่ เครื่องบิน ยานอวกาศ ท้องฟ้า พระอาทิตย์ ฝนตก แดดออก พระจันทร์หรือเรื่อง “ทำอะไรก็ได้ง่ายจัง” ทำหรือประดิษฐ์อะไร ด้วยตนเอง หนังสือประเภท “do it yourself books” ก็เป็นสิ่งที่เด็กๆ ชอบอ่านและทำตาม หนังสือประเภทพจนานุกรม สารานุกรม เด็ก ๆ จะชอบค้นหาคำตอบในเรื่องที่ตนเองสงสัย อยากรู้ อยากเห็น

7. เด็กต้องการความสวยงาม ความเป็นระเบียบ จังหวะต่าง ๆ บทเพลงต่าง ๆ (The need for beauty and order) ดังนั้น เด็กจะชอบอ่านหนังสือศิลปะ หนังสือเพลง บทร้อง ดนตรี หนังสือเกี่ยวกับความงาม โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอนต่างๆ หนังสือปรับปรุงบุคลิก เสริมความงามทั้งหลาย หนังสือรูปศิลปะ วาดเขียน แกะสลัก บทละคร ภาพวาดตัวละครในวรรณคดีต่าง ๆ เด็กจะชอบมาก เช่น จิตรกรรมบนฝาผนังวัดพระแก้วเรื่อง “รามเกียรติ์” เป็นต้น

จากแนวคิดเกี่ยวกับความต้องการของเด็ก นิตยสารได้มีการตอบสนองความต้องการของเด็ก กล่าวคือ นิตยสารมีจุดมุ่งหมายโดยทั่วไปที่สำคัญ เพื่อให้ความรู้ และให้ความบันเทิง เสนอสิ่งอันเป็นสุนทรีย์ และมีผลทางอ้อม คือ การขัดเกลาเด็กเพื่อให้เป็นที่ยอมรับของสังคม เพื่อให้ประสบความสำเร็จ และให้ข้อมูลเพื่อความมั่นคงปลอดภัย รวมทั้งสนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลง กล่าวคือ มีการพัฒนาการตามวัยของเด็ก และพัฒนาการทางอ้อมจากประสบการณ์ที่ได้รับข้อมูลจากนิตยสาร

แนวความคิดเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์

ความหมายของความคิดสร้างสรรค์

ความคิดสร้างสรรค์เป็นความสามารถของสมองในการคิดที่มีอยู่ในคนทุกคนได้มีผู้ให้ความหมายของความคิดสร้างสรรค์ไว้ดังนี้

J.P. Guilford (1967) ให้ความหมายว่า ความคิดสร้างสรรค์หมายถึงความสามารถในการแก้ปัญหาของบุคคล เป็นการคิดที่ก่อให้เกิดสิ่งใหม่ ๆ ขึ้น และสามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เป็นประโยชน์ได้ ความคิดสร้างสรรค์เป็นความคิดหลายแง่หลายมุม (Divergent Thinking) ซึ่งประกอบด้วย ลักษณะ ดังนี้

1. ความคิดคล่องแคล่ว (Fluency) คือความสามารถทางสมองในการคิดหาคำตอบได้อย่างคล่องแคล่ว รวดเร็วและคิดได้หลายคำตอบ
2. ความคิดยืดหยุ่น (Flexibility) คือความสามารถในการหาคำตอบได้หลายประเภทหรือ หลายทิศทาง
3. ความคิดริเริ่ม (Originality) คือความสามารถของสมองในการคิดหาสิ่งที่แปลกใหม่ ไม่ซ้ำแบบใคร

Paul E. Torrance (1962) ให้ความหมายของความคิดสร้างสรรค์ว่าเป็นความสามารถของบุคคลในการคิดสร้างสรรค์ หรือผลิตสิ่งแปลกใหม่ ๆ ที่ไม่มีใครทำมาก่อน สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้อาจเกิดจากการรวบรวมเอาความรู้ต่าง ๆ ที่ได้จากประสบการณ์แล้วเชื่อมโยงกับสถานการณ์ใหม่ ๆ สิ่งที่เกิดขึ้นไม่จำเป็นต้องเป็นสิ่งที่มีสมบูรณอย่างแท้จริง อาจออกมาในรูปของผลิตผลทางศิลปะ วรรณคดี วิทยาศาสตร์ หรืออาจเป็นเพียงกระบวนการเท่านั้น

A.M. Westcott and Jame A. Smith (1967) ให้ความหมายของความคิดสร้างสรรค์ว่าเป็นกระบวนการทางสมองที่รวมการดึงเอาประสบการณ์เดิมของแต่ละคนออกมาแล้วนำมาจัดให้อยู่ในรูปใหม่ การจัดรูปใหม่ของความคิดนี้เป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละคน

G. Jellen and K. Urban (1986) ได้ให้ความหมายว่าความคิดสร้างสรรค์หมายถึงความคิดที่มีประสิทธิผลที่สามารถก่อให้เกิดผลทางปฏิบัติได้ในด้านต่างๆ หลายด้าน ได้แก่ ความคิดที่ทำให้เกิดนวัตกรรม ความคิดในด้านการสร้างจินตนาการใหม่ ๆ และความคิดในด้านความรู้สึกรู้ว่าจะต้องมีการก่อให้เกิดสิ่งที่แตกต่างไปจากรูปแบบเดิม

อารี รังสินันท์ (2529) อธิบายว่า ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง ความคิดจินตนาการประยุกต์ ที่สามารถนำไปสู่สิ่งประดิษฐ์ คิดค้นใหม่ๆ ทางเทคโนโลยี เป็นความคิดในลักษณะที่คนอื่นคาดคิดไม่ถึงหรือมองข้าม เป็นความคิดหลากหลาย คิดได้กว้างไกล เน้นทั้งปริมาณและคุณภาพ อาจเกิดจากการคิดผสมผสานเชื่อมโยงระหว่างความคิดใหม่ ๆ กับประสบการณ์เดิม ให้เกิดสิ่งใหม่ที่แก้ปัญหาและเอื้ออำนวยประโยชน์ต่อตนเองและสังคม สามารถอธิบายความคิดสร้างสรรค์ได้ 3 ลักษณะดังนี้

1. ลักษณะทางกระบวนการ หมายถึง ความรู้สึกไวต่อปัญหา หรือข้อบกพร่องที่เกิดขึ้น และพยายามคิดแก้ปัญหาด้วยการจัดระเบียบความคิดตั้งเป็นสมมติฐาน และทำการทดสอบหรือ

พิสูจน์สมมติฐานเพื่อค้นพบความจริงหรือทางแก้ปัญหา และเมื่อพิสูจน์ได้แล้วจึงพยายามสื่อสารความคิดให้คนอื่นเข้าใจ กล่าวอีกอย่างก็คือ เป็นกระบวนการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ หรือที่ทอเรนซ์ เรียกว่า “Creative Problem Solving” นั่นเอง

2. ลักษณะของบุคคล หมายถึง บุคคลที่มีความกระตือรือร้นอยากรู้ อยากเห็น สนใจ กว้างขวาง ชอบเสาะแสวงหา ศึกษาค้นคว้า ไม่ชอบทำตามอย่างใครโดยไม่มีเหตุผล เป็นนักสู้ มุมานะ ไม่ยอมเลิกล้มอะไรง่าย ๆ คิดริเริ่ม ชอบหาประสบการณ์ใหม่ ๆ มีความคิดอิสระยืดหยุ่น ไม่ยึดมั่นกับสิ่งใดจนเกินไป ไม่เคร่งครัดกับระเบียบแบบแผนมากนัก มีอารมณ์ขัน ชอบทำงานเพื่อความสุขและความพอใจ ไม่ใช่หวังสินจ้างและรางวัลจากผู้อื่น และเป็นคนที่มักชอบถามคำถามว่า สิ่งนี้คืออะไร และจะเปลี่ยนเป็นอะไรได้บ้าง

3. ลักษณะทางผลิตผล หมายถึง ความคิดสร้างสรรค์แสดงออกที่ผลผลิต หรือผลงานที่สร้างขึ้น ซึ่งระดับของความคิดสร้างสรรค์ต่ำสุด-สูงสุด ตั้งแต่การกล้าแสดงออกและการแสดงออกอย่างอิสระ การผลิตงานที่ต้องอาศัยทักษะ การแสดงความคิดใหม่ของตนเอง การประดิษฐ์อย่างสร้างสรรค์ การพัฒนางานที่ได้คิดอย่างสร้างสรรค์ และการคิดสร้างสรรค์ในระดับสูงสุด ซึ่งอาจจะออกมาในทฤษฎี นามธรรมก็อยู่ในขอบข่ายนี้

ดังที่กล่าวมาแล้วพอจะสรุปได้ว่า ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง ความสามารถของสมองในการคิด ผสมผสานและดัดแปลงจากความรู้ และประสบการณ์ แล้วแปรความคิดออกมาใช้ในการแก้ปัญหา ซึ่งอาจจะอยู่ในรูปของการกระทำ หรือผลผลิตที่แปลกใหม่ออกไปจากเดิม ซึ่งความสามารถด้านนี้ แต่ละคนมีความแตกต่างกัน

องค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์

J.P. Guilford (1969) ได้ให้รายละเอียดองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์แต่ละด้านไว้ดังนี้

1. ความคิดคล่องแคล่ว (Fluency) หมายถึง ปริมาณความคิดที่ไม่ซ้ำกันในเรื่องเดียวกัน แบ่งเป็น

1.1 ความคิดคล่องแคล่วทางด้านถ้อยคำ (Word Fluency) เป็นความสามารถในการใช้ถ้อยคำ

1.2 ความคิดคล่องแคล่วทางการโยงความสัมพันธ์ (Associational Fluency) เป็นความสามารถที่จะคิดหาถ้อยคำที่เหมือนหรือคล้ายกันได้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ภายในเวลาที่กำหนด

1.3 ความคิดคล่องแคล่วทางการแสดงออก (Expressional Fluency) เป็นความสามารถในการใช้วลีหรือประโยค และนำคำมาเรียงกันอย่างรวดเร็ว เพื่อให้ได้ประโยคที่ต้องการ

1.4 ความคล่องแคล่วในการคิด (Ideational Fluency) เป็นความสามารถที่จะคิดในสิ่งที่ต้องการภายในเวลาที่กำหนด เช่น ให้คิดประโยชน์ของหนังสือพิมพ์ให้ได้มากที่สุดภายในเวลาที่กำหนดให้

2. ความคิดริเริ่ม (Originality) หมายถึง ความคิดที่แปลกใหม่ไปจากความคิดธรรมดา หรือความคิดที่แตกต่างไปจากบุคคลอื่น

3. ความคิดยืดหยุ่น (Flexibility) หมายถึง ประเภทหรือแบบของการคิดโดยแบ่งออกเป็น

3.1 ความคิดยืดหยุ่นที่เกิดขึ้นทันที (Spontaneous Flexibility) ความสามารถที่จะพยายามคิดได้หลายทางอย่างอิสระ คนที่มีความคิดยืดหยุ่นในด้านนี้ จะคิดประโยชน์ของหนังสือพิมพ์ว่ามีอะไรบ้างได้หลายทิศทาง ในขณะที่คนซึ่งไม่มีความคิดยืดหยุ่นจะคิดได้เพียงทิศทางเดียว

3.2 ความคิดยืดหยุ่นทางการดัดแปลง (Adaptive Flexibility) หมายถึง ความสามารถในการดัดแปลงความรู้ หรือประสบการณ์ให้เกิดประโยชน์หลาย ๆ ด้าน ซึ่งมีประโยชน์ต่อการแก้ปัญหา คนที่มีความยืดหยุ่นจะคิดได้ไม่จำกัด

4. ความคิดละเอียดลออ (Elaboration) หมายถึง ความคิดเกี่ยวกับรายละเอียดที่ใช้ในการตกแต่งเพื่อทำให้ความคิดริเริ่มนั้นสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ทฤษฎีเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์

ทฤษฎีแบบโครงสร้างทางสติปัญญา (Structure of Intellect Model) J.P. Guilford (1967) นักจิตวิทยาชาวอเมริกันและคณะได้ทำการศึกษาวิจัยการวิเคราะห์ตัวประกอบ (Factor Analysis) ของสติปัญญา การศึกษาครั้งนี้เน้นเรื่องความคิดสร้างสรรค์ ความมีเหตุผลและการแก้ปัญหา กิลฟอร์ดได้อธิบายความสามารถทางสมองของมนุษย์เป็น 3 มิติ ได้แก่ มิติที่ 1 วิธีการคิด (Operation) มิติที่ 2 เนื้อหา (Content) มิติที่ 3 ผลของการคิด (Product) ในมิติที่ 1 ซึ่งเป็นมิติที่แสดงลักษณะการทำงานของสมอง มี 5 ลักษณะ ลักษณะหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับความคิดสร้างสรรค์ คือ การคิดแบบ อเนกนัย (Divergent Thinking) เป็นกระบวนการของสมองที่จะคิดหลายแง่ หลายมุม หลายทิศทาง คิดหาคำตอบโดยไม่จำกัดจำนวนทำให้ได้ความคิดที่แปลกใหม่จากสิ่งเร้าที่กำหนดให้

ทฤษฎีแบบโครงสร้างทางสติปัญญานี้ นับว่าเป็นพื้นฐานในการศึกษาด้านความคิดสร้างสรรค์ J.P. Guilford (1967) ได้อธิบายความคิดสร้างสรรค์ว่าเป็นลักษณะความคิดอเนกนัย (Divergent Thinking) คือความคิดหลายทาง หลายแง่ คิดได้กว้างไกล ซึ่งลักษณะความคิดนี้จะนำไปสู่การประดิษฐ์สิ่งแปลกใหม่เพิ่มขึ้น จากการค้นพบของกิลฟอร์ดนี้ทำให้มีการศึกษาเรื่องความคิดสร้างสรรค์อย่างกว้างขวาง และลึกซึ้งในเวลาต่อมา

ทฤษฎีของความคิดสร้างสรรค์ในรูปของการโยงสัมพันธ์ (Associative Theory) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์ประกอบด้วยการสร้างแนวคิดใหม่ โดยการรวมสิ่งที่สัมพันธ์กันเข้าด้วยกัน ซึ่งการรวมกันนี้จะต้องเป็นไปตามเงื่อนไขเฉพาะอย่างที่กล่าวมา หรือรวมกันแล้วต้องเกิดประโยชน์ในทางใดทางหนึ่ง หรือเมื่อระลึกสิ่งใดได้ก็เป็นแนวทางให้ระลึกถึงสิ่งอื่น ๆ ต่อ ๆ กันไป สัมพันธ์กันเป็นลูกโซ่ เช่น เมื่อเห็นโต๊ะทำให้นึกถึงเก้าอี้ เป็นต้น คำที่ระลึกเกิดจากความคิดรวบยอด (Concept) ที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กันและเก็บสะสมอยู่ในสมองคนเมื่อมีสิ่งเร้ามากระตุ้นมันก็จะตอบสนองออกมา (Respond)

ทฤษฎีความคิดสร้างสรรค์ในรูปของการโยงสัมพันธ์นั้น ความคิดสร้างสรรค์จะเกิดขึ้นเมื่อมีสิ่งเร้ามากระตุ้นให้เกิดความคิดหลาย ๆ แ่ง หลายมุม และต่อเนื่องสัมพันธ์กันเป็นลูกโซ่ กระบวนการระลึกถึงสัมพันธ์ตามลักษณะดังกล่าวนี้ ในตอนแรกจะระลึกถึงสิ่งธรรมดาทั่วไป ตอนหลังจึงมักจะเป็นสิ่งที่แปลกไปจากความคิดเดิม

กระบวนการคิดสร้างสรรค์

กระบวนการคิดสร้างสรรค์นั้นเกิดขึ้นเมื่อคนเรามุ่งคิดเพื่อไปสู่จุดมุ่งหมายที่แปลกและใหม่มีผู้ค้นพบกระบวนการคิดสร้างสรรค์ไว้หลายคน เช่น Paul E. Torrance (1962) ได้กำหนดขั้นตอนได้เป็น 4 ขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นเริ่มต้น เกิดจากความรู้สึกต้องการหรือความไม่เพียงพอในสิ่งต่างๆ ที่จะทำให้นุคคลเริ่มคิด เขาจะพยายามรวบรวมข้อเท็จจริง เรื่องราวและแนวคิดต่างๆ ที่มีอยู่เข้าด้วยกันเพื่อหาความกระจ่างในปัญหา ขั้นนี้ผู้คิดยังไม่ทราบว่าจะผลที่จะเกิดขึ้นนั้นจะเป็นไปในรูปใด และอาจใช้เวลาานจนบางครั้งจะเกิดขึ้นโดยผู้คิดไม่รู้สึกรู้ตัว
2. ขั้นครุ่นคิด ต่อจากขั้นเริ่มต้น มีระยะหนึ่งที่มีความรู้ ความคิดและเรื่องราวต่าง ๆ ที่รวบรวมไว้มาประสมกลมกลืนกันเข้าเป็นรูปร่าง ระยะนี้ผู้คิดต้องใช้ความคิดอย่างหนัก แต่บางครั้งความคิดอันนี้อาจหยุดชะงักไปเฉย ๆ เป็นเวลานาน บางครั้งก็กลับเกิดขึ้นใหม่อีกครั้ง
3. ขั้นเกิดความคิด ในระยะที่กำลังครุ่นคิดนั้น บางครั้งอาจเกิดความคิดผุดขึ้นมาทันทีทันใด ผู้คิดจะมองเห็นความสัมพันธ์ของความคิดใหม่ที่เข้ากับความคิดเก่า ๆ ซึ่งมีผู้คิดมาแล้ว การมองเห็นความสัมพันธ์ในแนวความคิดใหม่นี้ จะเกิดขึ้นในทันทีทันใด ผู้คิดไม่ได้นึกได้ฝันว่าจะเกิดขึ้นเลย
4. ขั้นปรับปรุง เมื่อเกิดความคิดใหม่แล้ว ผู้คิดจะขัดเกลาความคิดนั้นให้หมดจด เพื่อให้ผู้อื่นเข้าใจได้ง่าย หรือต่อเติม เสริมแต่งความคิดที่เกิดขึ้นใหม่นั้นให้รัดกุมและวิวัฒนาการก้าวหน้าต่อไป หรือในบางกรณีในขั้นนี้อาจมีการทดลองเพื่อประเมินการแก้ปัญหาสำหรับเลือกความคิดที่สมบูรณ์ที่สุด ความคิดเหล่านี้ก่อให้เกิดการประดิษฐ์ผลงานใหม่ๆ ทางวิทยาศาสตร์ นวนิยาย บทเพลง จิตรกรรมและการออกแบบอื่นๆ เป็นต้น

ประโยชน์ของความคิดสร้างสรรค์

วิวัฒนาการของชีวิตมนุษย์ตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน ได้สร้างผลงานและผลผลิตขึ้นมากมาย เช่น การค้นคว้า หรือค้นพบทางวิทยาศาสตร์ ทางการแพทย์ การประดิษฐ์ต่าง ๆ เช่น เครื่องบิน เครื่องร่อน โทรทัศน์ วีดีโอ ฯลฯ ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นและอำนวยความสะดวกให้แก่มนุษยชาติ ล้วนแล้วแต่เกิดขึ้นและเกี่ยวข้องกับความคิดสร้างสรรค์ทั้งสิ้น สภาพในสังคมปัจจุบันมีจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น แต่พื้นที่ทำกินเท่าเดิม ความเป็นไปของระบบสังคมซับซ้อนขึ้น การดำรงชีวิต

ของคนในสังคมจึงจำเป็นต้องใช้ความคิดสร้างสรรค์เข้าไปช่วยในการแก้ปัญหา (Criwold, 1966 อ้างถึงใน อารี รังสินันท์ 2529) กล่าวว่า คนที่มีความสร้างสรรค์สูงจะมองเห็นช่องทางที่จะแก้ปัญหา ได้ดีกว่าความคิดสร้างสรรค์ต่ำ นอกจากนี้ความคิดสร้างสรรค์ยังเป็นประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพ ของคนในสังคมไทยในปัจจุบัน เพราะต้องอาศัยความคิดสร้างสรรค์เป็นหลักในการทำงานดังกล่าว เช่น ศิลปิน สถาปนิก นักเขียน นักออกแบบ นักประดิษฐ์ ช่างศิลป์ ภัณฑนากร เป็นต้น

อารี รังสินันท์ (2532) ยังกล่าวไว้ในเอกสารประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง กิจกรรมการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ในระดับประถมศึกษา วันที่ 6-8 กุมภาพันธ์ 2532 ว่า ความคิดสร้างสรรค์มีความสำคัญต่อตนเองและสังคม สรุปได้ดังนี้

ต่อตนเอง

1. ลดความเครียดทางอารมณ์ จากการแสดงออกโดยอิสระ
2. มีความสนุกสนานเพลิดเพลินและเป็นสุขกับงานและผลงานที่จะเกิดขึ้น
3. มีความภูมิใจและเชื่อมั่นในตนเอง ในสิ่งที่ตนเองได้คิด ได้ทำ
4. ตระหนักถึงคุณค่าของตนเองและพร้อมที่จะสร้างสรรค์

ต่อสังคม

1. ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง จากผลงานสร้างสรรค์ต่างๆ เช่น สิ่งประดิษฐ์ต่าง ๆ
2. ผลงานที่เกิดจากความคิดของมนุษย์ ช่วยให้เกิดการผ่อนคลาย
3. ช่วยให้เกิดความสะดวกและรวดเร็ว เช่น ยานพาหนะต่าง ๆ
4. ช่วยประหยัดเวลา แรงงานและเศรษฐกิจ
5. ช่วยในการแก้ปัญหาของสังคม
6. ช่วยให้เกิดความปลอดภัยแก่ชีวิตและมีชีวิตยืนยาวขึ้น เช่น การค้นพบทางการแพทย์
7. ช่วยให้เกิดความเจริญก้าวหน้าในสังคม

จากการศึกษาค้นคว้า อาจกล่าวได้ว่า ประโยชน์ของความคิดสร้างสรรค์คือ

1. นำมาใช้ในการปรับปรุงงานได้
2. ใช้แก้ปัญหาในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. เป็นคุณลักษณะที่สำคัญอย่างหนึ่งของหัวหน้างาน
4. สามารถนำความคิดสร้างสรรค์มาใช้ในการประดิษฐ์สิ่งของ เครื่องใช้ เพื่ออำนวยความสะดวก เช่น ของเล่น เสื้อผ้า
5. ทำให้โลกเจริญก้าวหน้าเป็นชาติที่พัฒนา
6. ใช้ในการดำรงชีวิตในการหาเลี้ยงชีพ เช่น อาชีพออกแบบ ช่างศิลป์ มัณฑนากร นักเขียน นักประดิษฐ์
7. ช่วยทำให้สิ่งรอบตัวเราดูดีขึ้น สวยขึ้น
8. ใช้ในวงการโฆษณา การแสดง การดนตรีได้

นิพนธ์ จิตต์ภักดี (2523) กล่าวถึงลักษณะของคนที่มีความคิดสร้างสรรค์ไว้ดังนี้

1. อยากรู้อยากเห็น เป็นคนตื่นที่จะรับรู้ตลอดเวลา
2. อยากร่างงานใหม่ ๆ แปลก ๆ
3. พอใจและศรัทธาที่จะทำงานที่ยุ่งยากและซับซ้อน
4. มีความสนุกกับการแก้ปัญหา
5. อุทิศเวลาและเสียสละเพื่องาน
6. มีความคิดยืดหยุ่นได้
7. มีความสนใจและสนใจสนทนาเมื่อพบเห็นของใหม่ ๆ
8. มีสมาธิดี
9. ยอมรับสิ่งที่ไม่แน่นอนและสิ่งที่เป็นข้อขัดแย้งได้

10. ไม่ชอบทำอะไรตามระเบียบหรือกฎเกณฑ์
11. เป็นคนมีอารมณ์ขัน
12. ชอบถ่อมตนเองและยกย่องผู้อื่นเสมอ

การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์

แนวคิดในเรื่องความคิดสร้างสรรค์นั้น (Gale 1961 อ้างถึงใน อารี รังสินันท์, 2527) กล่าวว่าความคิดสร้างสรรค์เป็นคุณลักษณะที่มีอยู่ในตัวคนทุกคน และสามารถส่งเสริมคุณลักษณะนี้ให้พัฒนาสูงขึ้นได้ ซึ่งสอดคล้องกับ Storm (1963 : 26) ที่ว่าทุกคนมีศักยภาพทางความคิดสร้างสรรค์ แต่อาจแตกต่างกันในระดับของความมากน้อยและ Torrance (1965 : 26) ก็สนับสนุนว่าความคิดสร้างสรรค์สามารถพัฒนาได้ด้วยการสอน ฝึกฝนและฝึกการปฏิบัติที่ถูกวิธีและเสนอแนะว่าควรส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์แก่เด็กตั้งแต่วัยได้เท่าใด ก็ยิ่งจะเป็นผลดีมากเท่านั้น เฉพาะในช่วงก่อนวัยเรียน หรือช่วง 6 ขวบแรกของชีวิต เป็นระยะที่เด็กมีจินตนาการสูง ศักยภาพด้านความคิดสร้างสรรค์กำลังพัฒนา ดังนั้นหากช่วงวัยนี้เด็กได้รับประสบการณ์หรือกิจกรรมที่เหมาะสมและต่อเนื่องกันเป็นลำดับ ก็นับเป็นการเริ่มต้นที่ดีในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กเท่ากับเป็นการวางรากฐานที่มั่นคงสำหรับการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในวัยต่อมา และวัยผู้ใหญ่ ซึ่งช่วงเวลาพัฒนาการด้านนี้ก็สอดคล้องกับพัฒนาการด้านอื่นๆ ของเด็ก รวมทั้งสติปัญญา อารมณ์ สังคม บุคลิกภาพ ตลอดจนการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม ที่เน้นความสำคัญแก่เด็กวัยก่อนเรียนหรือที่จัดเป็นวัยแรกและวัยหลักในการปูพื้นฐานพัฒนาการทุกด้าน

ฉะนั้นความคิดสร้างสรรค์ของเด็กจึงเป็นคุณลักษณะที่จำเป็นควรได้รับการเสริมสร้างและพัฒนาให้สูงขึ้นเป็นเด็กที่มีความคิดสร้างสรรค์ เพื่อจะได้เจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีความคิดสร้างสรรค์สูงและพร้อมที่จะสร้างสรรค์ประโยชน์และจรโลงสังคมประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

เทคนิคที่สามารถนำมาใช้เพื่อฝึกฝนความคิดสร้างสรรค์

ความคิดสร้างสรรค์เป็นความสามารถที่เกิดได้จากการเรียนรู้และการฝึกฝน ผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ชอบเรียนรู้โดยวิธีตั้งคำถาม ชักถาม เสาะแสวงหา ทดลอง พยายามที่จะค้นพบ

ด้วยตนเอง ในเรื่องของการฝึกฝนให้เกิดความคิดสร้างสรรค์นั้น มีผลงานการวิจัยที่กล่าวถึงไว้ดังนี้คือ

1. สร้างความคิดใหม่ เป็นวิธีการหนึ่งที่ใช้ในระบบการแก้ปัญหา โดยการให้แจกแจงแนวทางที่สามารถใช้ในการแก้ปัญหาใดปัญหาหนึ่งได้มา 10 แนวทาง จากนั้นจึงแบ่งแนวทางเหล่านั้นออกเป็นแนวทางย่อยๆ ลงไปอีก วิธีการนี้เป็นความคิดเริ่มแรกของ สมิท (Smith) โดยมีแนวคิดว่าคนเรานั้นมักจะปฏิเสธไม่ยอมรับในสิ่งแรกที่ผ่านเข้ามาในจิตใจ แต่จะบังคับให้จิตใจพยายามแสวงหาทางเลือกอื่นๆ อีก หลักการของ สมิท มีลักษณะเป็นการผสมผสาน หรือการคัดเลือกทางเลือกต่างๆ แล้วสร้างขึ้นเป็นทางเลือกหรือคำตอบที่ดีที่สุด

2. การระดมสมอง (Brainstorming) เป็นเทคนิคอีกอย่างหนึ่งในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของ ออสบอร์น เพื่อการรวบรวมทางเลือกต่างๆ โดยการให้บุคคล อาจเป็นกลุ่มหรือรายบุคคลก็ได้ จดรายการความคิดต่างๆ ที่ผ่านเข้ามาในสมองโดยไม่ต้องคำนึงถึงการประเมินความคิดเหล่านั้น เน้นที่ปริมาณของความคิดมากกว่าคุณภาพของความคิดเหล่านั้น แล้วเลือกเอาความคิดที่ดีที่สุด

3. วิธีการ Synectics เป็นอีกวิธีหนึ่งในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ กอร์ดอน (Gordon) เป็นผู้คิดขึ้น โดยการสร้างความคุ้นเคยที่แปลกใหม่ (Strange Familiar) และความแปลกใหม่ที่เป็นที่คุ้นเคย (Familiar Strange) จากนั้นจึงสรุปความคิดใหม่ กระบวนการของการคิดของ กอร์ดอน นี้มี 4 ประเภทคือ

3.1 การสร้างจินตนาการขึ้นในจิตใจของเรา หรือการพิจารณาความคิดใหม่ เช่น ถ้าฉันเป็นนายกรัฐมนตรี ฉันจะทำอะไรต่อภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบัน

3.2 การประยุกต์ เอาความรู้ในสาขาวิชาหรือเรื่องใดเรื่องหนึ่งมาแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น เช่น ชาวเอสกิโมอาศัยอยู่ตามขั้วโลกเหนือ เราจะสามารถศึกษาสภาพทางภูมิศาสตร์ของขั้วโลกเหนือ ด้วยการศึกษจากชาวเอสกิโมได้หรือไม่

3.3 การประยุกต์ใช้การเปรียบเทียบหรืออุปมาในการแก้ปัญหา เช่น ถ้าพระสงฆ์หันมาเป็นสมาชิกของสโมสรหรือชมรมต่าง ๆ ในสังคม ใครจะเป็นผู้ทำหน้าที่ด้านศาสนาแทนพระสงฆ์

3.4 การประยุกต์เอาความคิดใด ๆ ก็ตามที่เกิดจากจินตนาการมาใช้แก้ปัญหา เช่น ถ้ามนุษย์สามารถบินได้เหมือนนก สังคมมนุษย์จะเป็นอย่างไร หรือจะเป็นอย่างไรถ้าโลกถูกปกคลุมด้วยหมอกควันหนาถึง 10 ฟุต และมีสิ่งเคี้ยวเท่านั้นที่จะทำให้โลกนี้ปลอดภัยนั้นคือ พืชชนิดหนึ่งที่มีขนาดยักษ์ดูดหมอกควันนี้ไว้ ซึ่งจะต้องนำมาจากดาวอีกดวงหนึ่ง เช่นนี้เป็นต้น (อารี รังสินันท์ , 2529)

การส่งเสริมความรู้ความคิดสร้างสรรค์

อารี รังสินันท์ (2529) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์อาจส่งเสริมได้หลายวิธี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมความรู้ ความคิดริเริ่ม คือ ความคิดดัดแปลงใหม่ไม่ซ้ำกับคนอื่น ๆ ความคิดยืดหยุ่น คือ ประเภทของความคิดยิ่งมากประเภทยิ่งดี ความคิดคล่องตัว คือ จำนวนความคิดยิ่งคิดได้มากยิ่งเป็นประโยชน์ และความคิดละเอียดลออ คือ ความคิดในรายละเอียดที่นำมาตกแต่งความคิดริเริ่มให้สมบูรณ์

การสนับสนุนส่งเสริมให้เด็กเกิดทักษะในความคิด จินตนาการ คิดในสิ่งแปลกใหม่ ชอบเสี่ยง ชอบเดา ฯลฯ เนื้อหาที่นำไปสู่การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์นั้น รวบรวมจากบทความของ อารี รังสินันท์ (2529), วิทยานิพนธ์ของ ธนพร สมบุตธนาท (2529) และพรมารินทร์ สุทธจิตตะ (2529) ดังต่อไปนี้

1. เนื้อหาการส่งเสริมความรู้ความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ หมายถึง เนื้อหาที่มีลักษณะให้ความรู้ ส่งเสริมให้เกิดความคิดในการแก้ปัญหา กระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมอันนำไปสู่ การทดลอง การสำรวจ การค้นคว้า การคิดค้นผลิตสิ่งแปลกใหม่ ที่เป็นประโยชน์ ซึ่งจะนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าทั้งทางด้านวิชาการและเทคโนโลยี รวมทั้ง เนื้อหาที่ฝึกให้มีความคิดแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล เช่นการแก้สมการ โจทย์ และการเล่นเกม

2. เนื้อหาการส่งเสริมความรู้ความคิดสร้างสรรค์ทางภาษา หมายถึง เนื้อหาที่มีลักษณะส่งเสริมหรือกระตุ้นให้เกิดความคิดเสริมสร้างจินตนาการให้กว้างไกล เป็นเนื้อหาที่ช่วยทำให้ได้รู้จักโลกกว้าง ฝึกให้เกิดความคิดแก้ปัญหาหลาย ๆ ทางด้วยเหตุผล ได้แก่ เนื้อหาที่ฝึกให้แก้ปัญหาจากคำถาม งานเขียนร้อยแก้วร้อยกรอง เช่น การเขียนเรียงความ เขียนโฆษณา แต่งโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน เรื่องสั้น นิยาย นิทาน และการชมภาพยนตร์ คุุรายการโทรทัศน์ เป็นต้น

3. เนื้อหาการส่งเสริมความรู้ความคิดสร้างสรรค์ทางศิลปะ หมายถึง เนื้อหาที่มีลักษณะส่งเสริมหรือกระตุ้นให้เกิดความคิดอิสระ มีจินตนาการ ฝึกการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ และผ่อนคลายความเครียดทางอารมณ์ เช่น การวาดภาพ ระบายสี การพิมพ์ การฉีกปะ การตัดปะ การปั้น การแกะสลัก งานฝีมือ และการประดิษฐ์เศษวัสดุ เป็นต้น

4. เนื้อหาการส่งเสริมความรู้ความคิดสร้างสรรค์ทางดนตรี หมายถึง เนื้อหาที่มีลักษณะสนับสนุน กระตุ้นให้เกิดการแสดงความคิด ความอ่านในหลาย ๆ ด้าน ส่งเสริมให้มีการแสดงออกทางอารมณ์ เสริมสร้างความมั่นใจในตนเอง เช่น ศิลปะการแสดง การฟ้อนรำ การเต้นรำ การร้องเพลง และการแต่งเพลง

แนวความคิดเกี่ยวกับค่านิยม

ความหมายของค่านิยม

ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา (2523) กล่าวว่า ค่านิยมหมายถึงความเชื่อของบุคคลว่าสิ่งใดมีค่า มีความสำคัญ และเป็นที่พึงปรารถนาของเขา ในขณะที่สิ่งอื่นไม่มีค่า ไม่มีความสำคัญ และไม่เป็นที่ต้องการในลักษณะดังกล่าว ค่านิยมจึงทำหน้าที่เป็นมาตรฐาน (standard) ในการรับรู้ การประเมิน การเลือกและการตัดสินใจของบุคคลว่าจะไรดี-ไม่ดี มีค่า-ไม่มีค่า สำคัญ-ไม่สำคัญ ถูก-ผิด ทำ-ไม่ควรทำ

ส่วน สมพร เทพสิทธิ (2525) กล่าวว่า ค่านิยมหมายถึง ความรู้สึก ความคิดว่าสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นที่ต้องการ ปรารถนา ควรมี ควรทำ และค่านิยมอาจแบ่งออกเป็นค่านิยมที่พึงประสงค์หรือค่านิยมในทางบวก และค่านิยมที่ไม่พึงประสงค์หรือค่านิยมในทางลบ

ค่านิยมที่พึงประสงค์เป็นค่านิยมที่ทำให้เกิดความสุข ความเจริญ แก่บุคคล สังคมและประเทศชาติ เป็นค่านิยมที่ตรงกับหลักธรรมะของศาสนาเช่น ค่านิยมในเรื่องความซื่อสัตย์สุจริต ความซื่อสัตย์สุจริต และการมีระเบียบวินัย

สำหรับค่านิยมที่ไม่พึงประสงค์นั้น เป็นค่านิยมที่ขัดหรือไม่ตรงกับหลักธรรมะของศาสนา เป็นค่านิยมที่ทำให้เกิดความทุกข์และความเสื่อมแก่บุคคล สังคมและประเทศชาติ เช่น ค่านิยมที่ก้าวกว้างในบรรดาข้าราชการว่า คนซื้อคือคนเช่า ไม่โกงไม่รวย จึงทำให้มีการทุจริต

น้อราษฎ์บังหลวงเพิ่มขึ้น หรือค่านิยมที่ว่า เป็นถูกผู้ชายต้องดื่มเหล้าเก่ง คนไม่ดื่มเหล้าเป็นคนคับแคบ เข้าสังคมไม่ได้

คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติได้อธิบายความหมายของคำ “ค่านิยม” ไว้ในเอกสารการวิจัยเรื่อง “ค่านิยมเพื่อชีวิตและสังคมไทย” ว่า ค่านิยมหมายถึง “สิ่ง” ที่คนสนใจปรารถนาจะได้ปรารถนาจะเป็น หรือกลับกลายมาเป็น เป็นสิ่งที่คนถือว่าต้องทำ ต้องปฏิบัติ เป็นสิ่งที่คนบูชายกย่อง และมีความสุขที่จะได้เห็น ได้ฟัง ได้เป็นเจ้าของ

สาโรช บัวศรี (2527) กล่าวว่า “ค่านิยม” หมายถึง สภาพ (หรือการกระทำ) บางประการที่เราเชื่อ (หรือนิยมนั่นเอง) ว่าควรยึดถือหรือยึดมั่น เพื่อจะได้บรรลุถึงวัตถุประสงค์หรือความมุ่งหมายของสังคมหรือตัวเราเอง”

ส่วนในต่างประเทศนั้น มีนักการศึกษา นักจิตวิทยา และนักปรัชญา ได้ให้ความหมายของค่านิยมไว้ดังนี้

Otis M. Walter, Robert L. Scott (1962) กล่าวว่า ค่านิยม หมายถึง มโนทัศน์ที่เป็นพื้นฐานในการเลือกของบุคคล ซึ่งแสดงออกเมื่อบุคคลมีความเชื่อในสิ่งที่คิดว่าถูกหรือผิด สำคัญหรือไม่สำคัญ ฉลาดหรือโง่ ดีหรือเลว สวยหรือน่าเกลียด จริงหรือปลอม พื้นฐานแห่งการเลือกนี้อาจจะแสดงออกมาโดยสติสัมปชัญญะหรือจากจิตใต้สำนึกก็ได้

F.W. Garforth (1965) กล่าวว่า ค่านิยม หมายถึง เครื่องบ่งชี้ให้เห็นคุณค่าของสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งเป็นที่ที่เราเลือกหรือชอบมากกว่าสิ่งอื่น ค่านิยมจึงเป็นคุณสมบัติที่มีคุณค่าแก่การเลือก เช่น ค่านิยมเกี่ยวกับวัตถุได้แก่ เงิน รถยนต์ และหนังสือ ค่านิยมเกี่ยวกับพฤติกรรมได้แก่ ความสุภาพ ความเมตตา กรุณา ความจงรักภักดี ค่านิยมเกี่ยวกับศีลธรรม จรรยาได้แก่ ความอดกลั้น และการทำใจให้บริสุทธิ์ผ่องใส นอกจากนี้ก็ยังมีค่านิยมที่เกี่ยวกับสิ่งอื่น ๆ อีกมาก

Richard S. Crutchfield (1966) กล่าวว่า ค่านิยมหมายถึงความเชื่อว่าสิ่งใดเป็นสิ่งที่พึงปรารถนา หรือสิ่งที่ดี และสิ่งใดเป็นที่ไม่พึงปรารถนา หรือสิ่งที่ไม่ดี ค่านิยมจะสะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมของสังคม และเป็นสิ่งที่สมาชิกในสังคมยึดถือร่วมกันอย่างกว้างขวาง บุคคลใดยอมรับค่านิยมใดเป็นของตน ค่านิยมนั้นก็จะเป็นเป้าหมายในชีวิตของบุคคลนั้น

จากค่านิยมต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้ว อาจสรุปได้ว่าค่านิยมของบุคคลใด หมายถึง สิ่งที่บุคคลนั้นเชื่อว่าดีหรือไม่ดี หากเป็นสิ่งที่บุคคลนั้นเห็นว่าดีและเป็นสิ่งที่บุคคลนั้นต้องการก็ถือว่าเป็นค่านิยมในทางบวก และถ้าเป็นสิ่งที่เห็นว่าไม่ดี เป็นสิ่งที่บุคคลนั้นไม่ต้องการก็ถือว่าเป็นค่านิยมในทางลบ

แนวคิดเกี่ยวกับค่านิยม

อำนวยการ ทะพิงส์แก และ ชยันต์ วรรณะภูมิ (2522) ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมในสังคมไทยในทัศนะของนักการศึกษาไว้ว่า ค่านิยมเป็นเพียงสิ่งที่คนนิยมปฏิบัติ หากได้มีเงื่อนไขว่าจะต้องก่อให้เกิดความดีแก่สังคมไม่ เพราะค่านิยมมีทั้งค่านิยมที่ดีและไม่ดี

ส่วน พนัส หันนาคินทร์ (2523) มีความเห็นว่าค่านิยมเป็นส่วนประกอบที่สำคัญที่จะบ่งชี้ว่าจะประพฤติปฏิบัติอย่างไร ทั้งต่อตัวเองและต่อสังคม การเลือกกระทำของแต่ละคนขึ้นอยู่กับค่านิยมที่ยึดถือเป็นสำคัญ

เชื้อ สาริมาน (2525) กล่าวว่า ค่านิยมเป็นบ่อเกิดของวัฒนธรรม และค่านิยมที่ทำให้เกิดคุณภาพแก่พลเมืองได้ แม้ว่าประเทศนั้นเป็นประเทศเล็ก ๆ แต่ถ้าพลเมืองมีคุณภาพสูงก็สามารถให้เงินอุดหนุนประเภทให้เปล่าแก่ประเทศใหญ่ ๆ ได้ เช่น ประเทศสวีเดน สวีเดน และนอร์เวย์ เป็นต้น เมื่อเร็ว ๆ นี้ธนาคารโลกได้จัดอันดับประเทศที่ร่ำรวยในโลก โดยคำนึงถึงรายได้เป็นรายหัวของประชาชนเป็นหลัก และปรากฏว่าประเทศสวีเดนได้รับเลือกให้เป็นประเทศที่ร่ำรวยที่สุดในโลก

สุลักษณ์ ศิวรักษ์ (2525) กล่าวว่า ชาวพุทธเราควรทำลายความยึดมั่นในตัวของตัวเองทุกวิถีทาง ต้องเปลี่ยนเจตคติขั้นพื้นฐาน ไม่ยอมรับสิ่งที่ไม่ดีที่สังคมขัดเคืองให้แต่จงหาค่านิยมแบบพุทธมาประพฤติปฏิบัติ คือให้รู้จักละวาง รู้จักพอ และไม่เห็นแก่ตัว ในอดีตนั้นค่านิยมของสังคมแบบพุทธเคยนำสังคม มาบัดนี้สังคมแบบพุทธเป็นดั่งตาม สังคมของเราจึงมีแต่ความยุ่งยากและยุ่งเหยิงเรื่อยมา

สาโรช บัวศรี (2527) มีแนวความคิดเกี่ยวกับค่านิยมว่าคนเราที่อาศัยกันอยู่เป็นครอบครัวในสังคม หรือรวมกันเป็นประเทศชาติ หรือเรียกว่ายังเป็นผู้ครองเรือนนั้น ย่อมจำเป็นต้องยึดถือกฎหมาย ธรรมเนียมประเพณีหรือวินัยเป็นการแน่นอน ดังนั้นถ้าพูดกันอย่างกว้างๆ แล้ว

จริยธรรมจึงย่อมจะต้องรวมเอาสิ่งเหล่านี้เข้าไว้ด้วย หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ผู้ที่มีจริยธรรมนั้น นอกจากจะเป็นผู้มีคุณธรรมและศีลธรรมแล้ว จะต้องรู้เรื่องกฎหมายและวินัยด้วย แต่สิ่งเหล่านั้น (กฎหมาย วินัยและอุดมการณ์) อันที่จริงแล้วก็คือค่านิยมนั่นเอง อนึ่งคุณธรรมและศีลธรรมที่แท้จริง ก็เป็นค่านิยมเช่นกัน แต่อยู่ในระดับสูงกว่าวินัย อุดมการณ์ ดังนั้นจึงรวมความได้ว่าเป็นค่านิยมด้วยกันทั้งนั้น เหตุนี้เองถ้าจะพูดสั้น ๆ ก็เห็นจะกล่าวได้ว่า จริยธรรมก็คือค่านิยมในระดับต่าง ๆ ซึ่งสังคมและบุคคลจำเป็นจะต้องยึดมั่นและนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

สำหรับแนวคิดเกี่ยวกับค่านิยมในต่างประเทศนั้น มีดังนี้

Phillip H. Phinix (1958) มีความเห็นว่าค่านิยมเกี่ยวข้องกับความสุขและความสามารถในการแยกความชอบอย่างหนึ่งออกจากอย่างอื่น ๆ วิธีแสดงออกของค่านิยมที่เห็นได้ชัดคือ ความสนใจ ความปรารถนาของบุคคล เราจะวัดค่านิยมของบุคคลต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดนั้นก็ดูได้จากความสนใจและความปรารถนาในสิ่งนั้น ฟินิกซ์แบ่งค่านิยมออกเป็น 6 ชนิด ดังนี้

1. ค่านิยมทางวัตถุ (Material Value) เป็นค่านิยมที่เกี่ยวกับปัจจัยสี่ของมนุษย์ ได้แก่ เรื่องของอาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค
2. ค่านิยมทางสังคม (Social Value) เป็นค่านิยมที่ช่วยให้บุคคลเกิดความรักและความสัมพันธ์กันในสังคม
3. ค่านิยมด้านความจริง (Truth Value) เป็นค่านิยมที่เกี่ยวกับความจริง ซึ่งเป็นค่านิยมที่สำคัญยิ่งสำหรับผู้ต้องการหาความรู้ นักปราชญ์ และนักวิทยาศาสตร์ที่ค้นหากฎแห่งธรรมชาติ
4. ค่านิยมทางจริยธรรม (Moral Value) เป็นค่านิยมที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมทางจิตใจ ที่ก่อให้เกิดความรับผิดชอบในหน้าที่ ความรู้สึกผิดชอบชั่วดีต่างๆ และยึดถือไว้เป็นแนวปฏิบัติ
5. ค่านิยมทางสุนทรีย (Esthetic Value) เป็นค่านิยมทางความซาบซึ้งในความดีและความงามของสิ่งต่าง ๆ
6. ค่านิยมทางศาสนา (Religious Value) เป็นค่านิยมที่เกี่ยวกับความปรารถนาในความสมบูรณ์ของชีวิต รวมทั้งความรักและการบูชาในศาสนาของตนด้วย

Carroll H. Miller (1965) มีความเห็นว่า ค่านิยมเป็นมโนทัศน์และความเชื่อที่ฝังลึกในชีวิตของบุคคล และมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลทุก ๆ ด้าน จากพฤติกรรมที่ง่าย ๆ และธรรมดาที่สุด เช่น การแต่งกาย จนถึงพฤติกรรมที่ยากและซับซ้อน เช่นการแสดงความคิดเห็น การเลือกคู่ครอง อุดมคติ ความยุติธรรม ตลอดจนค่านิยมทางการเมือง

Abraham Maslow (1968) มีความเห็นว่า ค่านิยมเป็นเสมือนแนวทางในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ (Philosophy of life)

Charles F. Andrain (1971) ได้ศึกษาและให้ความเห็นว่าความสำนึกทางค่านิยมด้านคุณธรรมของพลเมืองจะสูงขึ้นอย่างมาก เมื่อเด็กเริ่มเข้าสู่ระดับมัธยมศึกษา ความรู้ที่เด็กได้รับจะมาจากเนื้อหาวิชา คำสอนของบุคคลในครอบครัว หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ซึ่งมีทั้งความรู้ ความคิด ค่านิยม มโนทัศน์ และแรงจูงใจ

จากแนวคิดเกี่ยวกับค่านิยมดังกล่าวข้างต้น จะเห็นว่าผู้ทรงคุณวุฒิทั้งหลายได้ให้ความสนใจและเห็นความสำคัญของค่านิยม เพราะต่างก็ทราบว่าค่านิยมเป็นตัวแปรทางด้านจิตวิทยาที่มีความสำคัญยิ่งต่อพฤติกรรมมนุษย์ ดังนั้นแนวคิดทั้งหลายเหล่านี้จึงเป็นประโยชน์ต่อการศึกษา

ทฤษฎีค่านิยม

ด้วยเหตุที่ค่านิยมมีอิทธิพลและบทบาทที่สำคัญต่อพฤติกรรมของมนุษย์ จึงได้มีผู้ทำการศึกษาเรื่องค่านิยมไว้มาก นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1909 เป็นต้นมาถือได้ว่าเป็นระยะที่สำคัญของความก้าวหน้าในการสร้างทฤษฎีค่านิยม โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลงานของ Dewey (Quoted in Werkmeister 1970 : 40-61) เรื่องการศึกษาเกี่ยวกับทฤษฎีเชิงตรรก (Studies in Logical Theory) และทฤษฎีการตีค่า (Theory of Valuation 1939) ซึ่งทฤษฎีเหล่านี้ได้มีอิทธิพลและเป็นพื้นฐานที่สำคัญต่อแนวคิดเกี่ยวกับค่านิยมทางด้านจิตวิทยาและการศึกษามาก

คิออี ได้อธิบายให้ความสำคัญของค่านิยมไว้ว่า ค่านิยมเข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจการของมนุษย์ทุกรูปแบบ และแนวคิดตามทฤษฎีของคิออีนั้น อาจสรุปเป็นประเด็นสำคัญได้ดังนี้

1. ค่านิยมเกิดจากความปรารถนาของบุคคลที่จะปรับตัวให้เข้ากับความเป็นและความต้องการในสภาพชีวิตของเขา

2. ค่านิยมก่อให้เกิดแรงกระตุ้น (Vital Impulse) สร้างเป้าหมายและความมุ่งหวังถึงสิ่งที่นิยม บุคคลจึงเกิดความต้องการและความสนใจที่จะแสวงหาวิธีการและหนทางให้ได้สิ่งที่นิยม

3. การให้ค่านิยมเป็นพฤติกรรมที่สามารถศึกษาได้ด้วยวิธีการเชิงวิทยาศาสตร์ (Scientific Study) ในรูปของการสังเกต การวิเคราะห์ การทดสอบและพิสูจน์

4. การทำความเข้าใจกับค่านิยมได้อย่างแท้จริง ขึ้นอยู่กับความสามารถวิเคราะห์ถึงความต้องการในปัจจุบันของบุคคล และการคาดคะเนว่าเขาจะได้รับความพึงพอใจได้ในสภาพการณ์ใดและด้วยวิธีการใด กับทั้งต้องมีการวิเคราะห์ประเมินใหม่ (Re-Appraisal) อยู่เสมอ

ส่วนแนวคิดตามทฤษฎีการกระจ่างค่านิยมนั้น Raths, Harmin, และ Simon (1966 : 28-30) ได้อธิบายไว้ว่า “เราไม่ค่อยได้เกี่ยวข้องกับค่านิยมเฉพาะอย่างที่บุคคลมีอยู่ แต่เราเกี่ยวข้องกับกระบวนการที่ทำให้บุคคลได้ค่านิยมนั้นมากกว่า ดังนั้นสิ่งสำคัญก็คือกระบวนการอะไรเล่าที่จะมีผลต่อการได้มาซึ่งค่านิยมอย่างใดอย่างหนึ่ง ความคิดนี้มาจากข้อสมมติที่ว่าไม่ว่าจะเป็นค่านิยมอะไรก็แล้วแต่ที่บุคคลมีอยู่ ควรจะทำให้เขาสามารถดำเนินชีวิตได้ด้วยดีและอย่างฉลาด เช่นเดียวกับค่านิยมอื่นๆ” ซึ่งจะเห็นได้ว่าทฤษฎีการกระจ่างค่านิยมนี้เป็นกระบวนการให้ได้มาซึ่งค่านิยมนั้น ๆ หรือกระบวนการรับรู้เกี่ยวกับค่านิยมนั่นเอง และสิ่งที่เป็นที่คาดหวังของการใช้กระบวนการ การกระจ่างค่านิยม ก็คือการเอื้ออำนวยที่จะสร้างความสัมพันธ์ระหว่างความคิดเห็นกับการกระทำของคนเราเข้าด้วยกัน

ความสำคัญของค่านิยม

ในสังคมมนุษย์นั้นเรามีความเชื่อว่า ค่านิยมมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการกำหนดพฤติกรรมของบุคคล เพราะค่านิยมจะเป็นเครื่องตัดสินใจ กำหนด หรือผลักดันให้บุคคลแสดงพฤติกรรมไปทางใดทางหนึ่ง ดังนั้นค่านิยมจึงเป็นพลังที่ซ่อนเร้นอยู่ภายใต้พฤติกรรมทางสังคมส่วนใหญ่ของมนุษย์ (สมาน ซาลีเครือ, 2523)

นอกจากนี้ ค่านิยมยังเป็นเครื่องชี้แนวทาง และลักษณะความประพฤติของคนในสังคม ดังนั้นการปลูกฝังและพัฒนาค่านิยมอันดีงามให้เกิดขึ้นแก่คนในชาติจึงเป็นความจำเป็นที่จะต้องกระทำโดยไม่ชักช้า และจะต้องมีการกระทำที่ต่อเนื่องในทุกระดับการศึกษา เพราะพลังอำนาจ

แห่งชาติจะมั่นคงเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับคุณภาพของคนในชาติ ซึ่งย่อมจะประพฤติกฎและปฏิบัติ ตามค่านิยมที่ตนยอมรับนับถืออยู่ หรืออาจจะกล่าวได้ว่า สังคมจะเจริญก้าวหน้าหรือเสื่อมไปใน ทิศทางใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับค่านิยมของสังคมเป็นสำคัญ เพราะฉะนั้นการสร้างค่านิยมที่ถูกต้องและ เหมาะสมจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าให้เกิดขึ้นในสังคม

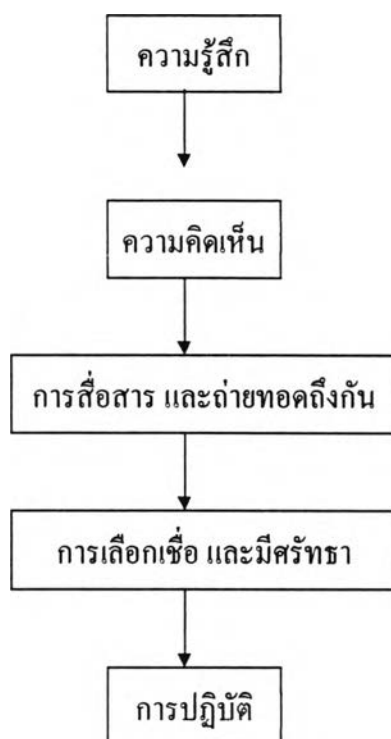
ค่านิยมของสังคม มีความสำคัญต่อการแสดงพฤติกรรมของคนในสังคม เนื่องจาก ค่านิยมเป็นตัวควบคุมการตัดสินใจของคนในสังคม จึงมีอิทธิพลต่อบุคลิกภาพและอุปนิสัยใจคอ ของคนส่วนมาก (อารง สุทธศาสตร์ และ คณะ, 2524)

จากแนวคิดดังกล่าว สรุปได้ว่า ค่านิยมมีความสำคัญมากต่อบุคคลและสังคม ในแง่ของ ตัวบุคคลนั้น ค่านิยมมีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตเพราะเป็นเครื่องกำหนดพฤติกรรม ทำให้บุคคล แสดงออกซึ่งพฤติกรรมแตกต่างกัน เป็นผลสะท้อนถึงบุคลิกลักษณะและความประพฤติอีกด้วย ส่วนในแง่ของสังคมนั้น ค่านิยมจะมีผลถึงความเจริญหรือความเสื่อมของสังคม หากสังคมมีค่านิยม ที่เหมาะสมและถูกต้อง เช่น ความขยันหมั่นเพียร ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความประหยัด ความมีระเบียบวินัย สังคมนั้นก็ย่อมเจริญก้าวหน้า

การปลูกฝัง และการส่งเสริมค่านิยม

เนื่องจากค่านิยมเกิดจากการเรียนรู้ การเลียนแบบ ดังนั้นการปลูกฝังค่านิยมย่อมกระทำ ได้โดยการอบรมสั่งสอน ทั้งด้วยเหตุผลและการบังคับ เพื่อให้ยอมรับ มองเห็นคุณค่าของสิ่งนั้น ๆ ซึ่งเริ่มตั้งแต่อาชู่เยาว์เท่าไรยิ่งดี และหากได้รับการสนับสนุนจากบุคคลอื่น ๆ โดยรอบตลอดเวลา อย่างไม่ขาดตอน และสม่ำเสมอก็ยิ่งได้ผล

สำหรับขั้นตอนในการปลูกฝังและส่งเสริมค่านิยมให้บังเกิดผลไปสู่การปฏิบัติ นั้น ประการแรกจะต้องมุ่งให้บุคคลเกิดความรู้สึกสะอิดใจในการกระทำของตน ทั้งที่เคยปฏิบัติอยู่ หรือ ที่คุ้นเคยอยู่เป็นเบื้องต้นเสียก่อน เมื่อเกิดความรู้สึกหรือสะอิดใจแล้วก็ย่อมจะเกิดความคิดเห็น ต่อมาจะมีการสื่อสาร หรือถ่ายทอดกันโดยทางคำพูดและการแสดงออกอย่างอื่น ๆ จากนั้นก็จะ มาถึงการเลือกที่จะเชื่อ และมีศรัทธา ซึ่งถือว่าเป็นทางนำไปสู่การปฏิบัติ อันเป็นพฤติกรรม ของบุคคลที่เราจะสังเกตเห็นได้ ดังกระบวนการที่แสดงเป็นแผนภาพ ดังนี้

ภาพที่ 3 แสดงกระบวนการปลูกฝังค่านิยมตามแนวทางของ เมริท ปีลันธานานท์ (2526)

แนวคิดค่านิยมของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ตระหนักว่าพฤติกรรมของคนไทย ปัจจุบันมีแนวโน้มที่จะแปรเปลี่ยนและทวีความรุนแรงไปในทางที่ไม่พึงประสงค์ของสังคม นับตั้งแต่เรื่องอบายมุข นอกราชการ บังหลวง อาชญากรรม การทำลายความมั่นคงของชาติและศาสนา วิธีการที่จะแก้ไขปัญหาดังกล่าวก็คือ การแสวงหา การกำหนดค่านิยมที่เหมาะสมกับสภาพของสังคม เพื่อสร้างความสำนึกทางค่านิยมที่พึงประสงค์ และใช้ค่านิยมเป็นแนวทางกำหนดและควบคุมพฤติกรรม รวมทั้งสกัดกั้นและแก้ไขค่านิยมที่ไม่พึงประสงค์ให้ลดน้อยลง ดังนั้นในเดือนพฤศจิกายน 2524 สำนักนายกรัฐมนตรี ได้ประกาศนโยบายวัฒนธรรมแห่งชาติ เพื่อเป็นหลักในหน่วยงานของรัฐและเอกชน รวมทั้งประชาชนร่วมกันรักษาและส่งเสริมวัฒนธรรมอย่างมีเป้าหมายตรงกัน และประสานสอดคล้องกัน คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ได้พิจารณาแล้วว่า การที่จะให้วัฒนธรรมเป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิตและพัฒนาประเทศได้นั้น ประชาชนในชาติจะต้องดำเนินชีวิตตามหลักแห่งคุณธรรม จึงได้ออกประกาศ เรื่องค่านิยมพื้นฐาน เมื่อวันที่ 7 มีนาคม 2525 ค่านิยมดังกล่าว คือ

1. การพึ่งตนเอง ขยันหมั่นเพียร และมีความรับผิดชอบ
2. การประหยัด
3. การมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย
4. การปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนา
5. ความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์

การส่งเสริมและปลูกฝังค่านิยมทางสังคมให้แก่เด็กและเยาวชน มีเนื้อหาดังต่อไปนี้

1. ค่านิยมการพึ่งตนเอง ขยันหมั่นเพียร และมีความรับผิดชอบ หมายถึง เนื้อหาที่มีลักษณะส่งเสริมและปลูกฝังให้เกิดการพึ่งตนเอง เคารพตนเอง เชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง แทนการคิดพึ่งผู้อื่น กล่าวคือ ถ้าทำในสิ่งที่ถูกต้อง มีความเพียรพยายามทั้งด้านการศึกษา และการทำงาน ประกอบอาชีพสุจริตอย่างกระตือรือร้น ตั้งใจจริง มีความอดทน ขยันหมั่นเพียร ขวนขวายหาความรู้ รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ สำนึกในความรับผิดชอบ ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ การงานให้สำเร็จตามความมุ่งหมาย มีความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม รู้จักเสียสละประโยชน์ส่วนตน เพื่อรักษาผลประโยชน์ส่วนรวม

2. ค่านิยมการประหยัด หมายถึง เนื้อหาที่มีลักษณะชักชวนและส่งเสริมในเรื่องการรู้จักการใช้ รู้จักออมทรัพย์สิน เวลา ทรัพยากรทั้งส่วนตนและสังคม ตามความจำเป็น ให้เกิดประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพ คุ่มค่ามากที่สุด การมีความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย มีความพอดีในการบริโภค ไม่ทำการใดที่เกินความสามารถ คำนึงถึงฐานะและเศรษฐกิจ คิดก่อนจ่าย ใช้เท่าที่จำเป็น ไม่ใช่จ่ายสุรุ่ยสุร่ายฟุ่มเฟือย หรือตระหนี่ถี่เหนียวเกินไป ให้รู้จักการนำทรัพยากรธรรมชาติของแต่ละท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ซึ่งรวมถึงการอนุรักษ์ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และให้รู้จักดำรงชีวิตให้เหมาะสมกับสภาพฐานะ ความเป็นอยู่ของสังคมและส่วนตน

3. ค่านิยมการมีระเบียบวินัย และเคารพกฎหมาย หมายถึง เนื้อหาที่มีลักษณะปลูกฝังการควบคุมตนเองให้ประพฤติปฏิบัติตามกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบแบบแผน ขนบธรรมเนียม ประเพณีอันดีงาม มีความตรงต่อเวลา รู้จักสิทธิและหน้าที่ รักษาความสะอาดทั้งที่อยู่อาศัย รวมทั้งสาธารณสถาน ช่วยกันรักษา ไม่ทำลายสาธารณสถานสมบัติและสิ่งแวดล้อม ไม่แก้ปัญหาคำด้วยวิธี

รุนแรง หรือไม่ชอบด้วยระเบียบวินัยและกฎหมาย ปฏิบัติตามกฎหมาย จาหน้าที่เป็นพลเมืองดี เพื่อความสุขในชีวิตของตนเองและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม

4. ค่านิยมการปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนา หมายถึง เนื้อหาที่มีลักษณะปลูกฝังให้ ยึดมั่นในคุณธรรม และจริยธรรม การตั้งอยู่ในความดีงามและหลักธรรมของศาสนา เช่น ความมี เมตตากรุณา ไม่เบียดเบียนประทุษร้ายต่อคนและสัตว์ ไม่เห็นแก่ได้ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่มีเสียสละ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว ไม่พูดปด ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดยุยงให้ แดกร้าวกัน เว้นสิ่งเสพย์ติด ละอขายและเกรงกลัวต่อการกระทำชั่ว ประพฤติดีทำจิตใจให้ผ่องใส ประพฤติดีในความสัมพันธ์ของครอบครัว มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความกตัญญูทวดเวทิตี เคารพ ผู้ใหญ่

5. ค่านิยมความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ หมายถึง เนื้อหาที่มีลักษณะปลูกฝังให้เกิด ความจงรัก เทิดทูนในชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ป้องกันและรักษาผลประโยชน์ของชาติ ส่งเสริมรักษา เกียรติของชาติ ภาคภูมิใจในความเป็นไทยและนิยมไทย ถ่ายทอดและปลูกฝังเอกลักษณ์ของ ความเป็นไทย สร้างเสริมความสามัคคี มีความเสียสละประโยชน์สุขส่วนตน แม้ชีวิตเพื่อ ประเทศชาติ ยกย่องให้เกียรติผู้กระทำความดี มีความเลื่อมใสในศาสนา เผยแพร่ความรู้และการ ปฏิบัติตามหลักศาสนา ไม่กระทำการใด ๆ ในการดูหมิ่นศาสนา มีความจงรักภักดี เทิดทูนพระ เกียรติและเผยแพร่พระราชกรณียกิจ ร่วมกันประกอบความดีเพื่อถวายเป็นพระราชกุศล โดย เฉพาะในวันสำคัญที่เกี่ยวกับพระมหากษัตริย์

อิทธิพลของค่านิยมในหนังสือที่มีต่อเด็ก

หนังสืออ่านสำหรับเด็กนอกจากจะให้ความสนุกสนานเพลิดเพลินแก่เด็กแล้ว หนังสือ ยังช่วยให้เด็กมีพัฒนาการทางภาษาเพิ่มขึ้นด้วย นอกจากนี้หนังสือยังให้ประโยชน์แก่เด็กในการ เรียนรู้สิ่งต่างๆ รอบตัว ทำให้เด็กรู้จักโลกกว้างขึ้น รู้จักธรรมชาติของสัตว์ ป่าเขาลำเนาไพร ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และรู้จักมนุษยในสังคมอื่น ทำให้สามารถเข้าใจในพฤติกรรม ความใฝ่ฝัน ทะเยอทะยานของมนุษย์ รู้จักความทุกข์ ความสุข ความสมหวังและความผิดหวัง รวมทั้งการรู้จัก หาหนทางแก้ปัญหาด้วยวิธีการต่าง ๆ ของมนุษย์ทั้งในอดีตและปัจจุบัน เด็กก็จะเข้าใจในความ เปลี่ยนแปลงของสภาพการณ์หนึ่ง ๆ ซึ่งเด็กจะเชื่อมโยงความคิดเหล่านี้กับตัวเองในมิติต่าง ๆ อยู่ ตลอดเวลา ซึ่งจะช่วยให้เด็กรู้จักปรับตัวให้เข้ากับสังคมของตนได้

นอกจากนี้ นิสา ชูโต (2524) ได้มีความเห็นเกี่ยวกับอิทธิพลของค่านิยมในหนังสือที่มีต่อเด็กว่า หนังสือเป็นเครื่องสะท้อนของสังคม เมื่อเด็กอ่านหนังสือก็ย่อมจะได้เรียนรู้ถึงแบบอย่างของสังคมที่หนังสือในสังคมนั้นๆ สะท้อนรูปแบบให้เห็นการกระทำ ข้อควรประพฤติ ข้อห้ามปฏิบัติ กฎเกณฑ์ ศีลธรรม จรรยาบรรณฯ รวมไปถึงแบบแผนการปกครอง กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของสังคมนั้น ๆ เด็กจะค่อย ๆ เรียนรู้ เลียนแบบ และสะสมทีละน้อยเรื่อยไปจนกระทั่งยึดถือเป็นแนวปฏิบัติเมื่อเขาเจริญวัยขึ้น หนังสือจึงมีบทบาทเป็นตัวกำหนดทางสังคมที่สำคัญประการหนึ่งในการปูพื้นฐาน แนวความคิด เจตคติและค่านิยมต่าง ๆ ให้แก่เด็กในสังคมนั้น ๆ

จะเห็นได้ว่าหนังสืออ่านสำหรับเด็กเป็นสื่อที่มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการเรียนรู้ของเด็ก สามารถถ่ายทอดความรู้ ความเชื่อ ทศนคติและค่านิยมต่างๆ ให้แก่เด็ก รวมทั้งการรู้จักนำความรู้ และประสบการณ์ที่ได้จากการอ่านหนังสือ มาใช้แก้ไขปรับปรุง ตนเองและปรับตัวให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข ผู้เขียนหนังสืออ่านสำหรับเด็กสามารถสร้างสรรค์ผลงานที่จะเปลี่ยนแปลงสังคม สิ่งแวดล้อม และสอดแทรกค่านิยมในทางบวกที่สอดคล้องกับมาตรฐานทางสังคม ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้เขียนต้องตระหนักถึง เพื่อให้เด็กโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในวันข้างหน้า และเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมต่อไป

แนวคิดเกี่ยวกับวิธีการดำเนินธุรกิจ

การดำเนินธุรกิจ คือ กิจกรรมของมนุษย์ในการที่จะสนองตอบความต้องการซึ่งกันและกัน โดยอาศัยวิธีการแลกเปลี่ยนด้วยความพอใจของทั้ง 2 ฝ่าย และหัวใจสำคัญยิ่งของกระบวนการนี้ก็คือ ด้านการตลาด (Marketing)

บัญญัติ จุลนาพันธุ์ และ คณะ (2534) ได้ให้ความหมายของคำว่า ตลาด ไว้ดังนี้

1. หมายถึง บุคคลหรือองค์กรที่เป็นลูกค้า โดยเป็นผู้มีอำนาจในการซื้อ มีความเต็มใจและพร้อมที่จะซื้อผลิตภัณฑ์ที่ตนเองพอใจในคุณภาพ ราคา หรือความเชื่อมั่นอื่น ๆ
2. หมายถึง เป็นศูนย์กลางการติดต่อระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย และมีการมอบโอนกรรมสิทธิ์ในสินค้า ด้วยการแลกเปลี่ยนกับทรัพย์สินในจำนวนที่เป็นความพอใจของทั้ง 2 ฝ่าย
3. หมายถึง ความต้องการในภาพรวมของผู้ซื้อ (Aggregate Demand)

เป้าหมาย ของการตลาด คือ ความพยายามทุกวิถีทางเพื่อกระตุ้นให้เกิดการซื้อขายขึ้น โดยผ่านทางกระบวนการต่าง ๆ โดยมุ่งหวังในธุรกิจนั้นบรรลุสู่เป้าหมายที่ได้ตั้งไว้ ซึ่งถือเป็นความสำเร็จสูงสุด และวิธีการต่าง ๆ ที่จะทำให้เกิดความสนใจต่อผู้บริโภคจนถึงทำให้เกิดการซื้อขายขึ้น คือ

1. การโฆษณา
2. การติดต่อโดยตรง
3. การติดต่อผ่านคนกลาง
4. การจัดโครงการส่งเสริมการขาย

และเพื่อให้เกิดมีการซื้อขาย จะต้องมีการกำหนดนโยบายต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความพอใจสูงสุดต่อผู้ซื้อ และตัดสินใจซื้อสินค้าคือ

1. การกำหนดราคาจะต้องเหมาะสมและเป็นธรรมต่อผู้ซื้อ และมีความสัมพันธ์กับคุณภาพและประสิทธิภาพของสินค้านั้น ๆ
2. เงื่อนไขในการชำระเงิน จะเป็นการจำหน่ายแทนเงินสด เงินผ่อน หรือชำระตามระยะเวลาแล้วแต่จะตกลงกัน
3. การส่งมอบ จะมีการกำหนดตามความเหมาะสมของสภาพสินค้าและความพอใจของผู้ซื้อ อาจจะส่งมอบทันทีที่ชำระเงินเต็มมูลค่าสินค้า หรือส่งมอบภายหลังตามแต่จะกำหนด
4. การบริการหลังการขาย เป็นนโยบายอีกอย่างหนึ่งของผู้ดำเนินธุรกิจที่จะเรียกร้องความสนใจจากผู้ซื้อ ซึ่งอาจจะมีการติดตามดูแลในบริการด้านต่าง ๆ ของสินค้านั้น ๆ ตามระยะเวลาที่กำหนดหรืออื่น ๆ ตามแต่จะตกลงกัน

กระบวนการในการดำเนินธุรกิจจะประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบที่สำคัญดังนี้

1. Product (ผลิตภัณฑ์) คือ การผลิตสินค้าให้เป็นที่พอใจของผู้บริโภค โดยจะต้องมีการวิจัยถึงความต้องการของตลาดในด้านต่าง ๆ อย่างแน่ชัด เช่นรูปแบบ และคุณภาพตลอดจน

ประสิทธิภาพให้ตรงกับความต้องการของตลาด ขณะเดียวกันก็ต้องพัฒนาให้ผลิตภัณฑ์มีคุณภาพดียิ่ง ๆ ขึ้น

2. Price (ราคา) จะต้องมีการกำหนดราคาที่เหมาะสมกับคุณภาพของผลิตภัณฑ์ รวมทั้งต้นทุนและกำไร ขณะเดียวกันต้องอยู่ในระดับที่ผู้บริโภคมีกำลังพอที่จะสามารถจัดซื้อได้ด้วยความเต็มใจ และยังคงคำนึงถึงระดับราคาในผลิตภัณฑ์ที่เป็นของกลุ่มแข่งขันในตลาดอีกด้วย

3. Place (สถานที่) คือ กลุ่มเป้าหมายหรือช่องทางรวมทั้งสถานที่ในการที่จะจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ให้ได้ปริมาณสูงสุด และกระจายออกไปอย่างทั่วถึงซึ่งรวมถึงสถานที่เข้ามาทำหน้าที่ด้านการตลาด และคนกลางที่จะรับผิดชอบด้านการจัดจำหน่ายด้วย

4. Promotion (การส่งเสริมด้านการขาย) คือ การโฆษณาประชาสัมพันธ์เพื่อบอกกล่าวให้บุคคลทั่วไปโดยเฉพาะกลุ่มเป้าหมายได้ทราบรายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ทั้งด้านคุณภาพประสิทธิภาพ และราคาในลักษณะที่สร้างสรรค์ ซึ่งจะเป็นการกระตุ้นให้กลุ่มเป้าหมายเกิดความรู้สึกสนใจและอยากซื้อสินค้านั้น ๆ หรืออย่างน้อยก็แสดงทัศนคติที่ดีต่อสินค้าชนิดนั้น ซึ่งมีวิธีการต่าง ๆ คือ

4.1 การโฆษณา

4.2 การติดต่อขายตรง

4.3 การส่งเสริมการขายในรูปแบบต่าง ๆ เป็นการรับรางวัลส่งชิ้นส่วนชิงโชค

4.5 การเผยแพร่ข่าวสารทางสื่อต่าง ๆ

แนวความคิดทางด้านสังคมในการดำเนินธุรกิจ คือ แนวความคิดด้านการตลาดที่คำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคมไปด้วยในขณะเดียวกัน โดยไม่ได้คำนึงถึงแต่ยอดการจำหน่ายเพียงอย่างเดียว ซึ่งถือเป็นแนวความคิดใหม่ที่เกิดขึ้นเมื่อปี 1970 โดยเชื่อว่ากลุ่มเป้าหมายจะมีความพอใจที่จะซื้อผลิตภัณฑ์มากขึ้น หากพบว่าผลิตภัณฑ์นั้น ๆ มีส่วนร่วมในความรับผิดชอบต่อสวัสดิภาพของสังคม เช่น การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การสร้างจิตสำนึกที่ดีงาม การส่งเสริมด้านศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนการเป็นสินค้าคุณภาพที่ผู้ดำเนินธุรกิจนั้น ๆ ตอบแทนสังคมในรูปแบบโครงการต่าง ๆ ที่มีประโยชน์ต่อส่วนรวม ซึ่งสามารถพิจารณาได้ดังนี้คือ

2. วางแผนการดำเนินงานธุรกิจให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งถือเป็นนโยบายหลักของการดำเนินงานธุรกิจ โดยส่วนใหญ่แล้วผู้ผลิตจะมีเป้าหมายอยู่ที่สิ่งต่าง ๆ เช่น ปริมาณของยอดขาย ส่วนแบ่งด้านการครองตลาด ความเจริญมั่นคงของบริษัท และการป้องกันผลิตภัณฑ์ของบริษัท

3. ในด้านความต้องการของสังคม ในการดำเนินธุรกิจแนวใหม่นี้ นอกจากจะคำนึงถึง ยอดขายแล้ว ยังจะต้องคำนึงถึงสวัสดิภาพและความต้องการของสังคมด้วย โดยจะต้องมีความรับผิดชอบต่อผลิตภัณฑ์ของคน ซึ่งจะต้องมีคุณภาพสมราคา ไม่โฆษณาหลอกลวงผู้ซื้อ ไม่ใช้วัสดุที่มีอันตรายต่อสภาพแวดล้อมในการผลิตสินค้า และไม่ค้ากำไรเกินควร ซึ่งปัจจุบันกลุ่มผู้บริโภคมีการรับรู้มากขึ้นเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ โดยจะหลีกเลี่ยงการซื้อสินค้าที่ขาดการรับผิดชอบต่อสังคมแม้จะมีราคาถูกก็ตาม ดังนั้นผู้ผลิตปัจจุบันจึงต้องคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคมต่าง ๆ ดังกล่าว เพื่อที่จะได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มผู้บริโภคอย่างจริงจัง

4. ในด้านการบริหารงาน จะต้องมีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ โดยศึกษาถึงสถานการณ์ทั้งภายในและภายนอก ที่เป็นสิ่งแวดล้อมทางการตลาด และกิจกรรมต่างๆ ทางการตลาดเพื่อที่จะให้ผู้บริโภคได้ตัดสินใจในเรื่องการจัดจำหน่าย การกำหนดราคา รวมทั้งการส่งเสริมด้านการตลาดให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้บริโภคและสภาวะแวดล้อม เพื่อในการดำเนินธุรกิจบรรลุเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้

แนวความคิดเกี่ยวกับการวิเคราะห์เนื้อหา

อุทุมพร จามรมาน (2531) ได้กล่าวถึงการวิเคราะห์เนื้อหา สรุปได้ว่าการวิเคราะห์เนื้อหาเป็นวิธีการเฉพาะที่มีกระบวนการที่เป็นระบบ มีเอกลักษณ์เฉพาะ โดยพิจารณาจากการวิเคราะห์เนื้อหา หนังสือพิมพ์ โฆษณา วรรณคดี ฯลฯ ซึ่งมีตัวอย่างการวิเคราะห์เนื้อหาเช่น การวิเคราะห์บทสนทนาของบุคคลสำคัญ การวิเคราะห์ตำราเรียน การวิเคราะห์บทบรรณาธิการ การวิเคราะห์รายงานข่าว ฯลฯ การวิเคราะห์เนื้อหาต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์ของการวิเคราะห์ให้ชัดเจน ว่าต้องการอะไร เพื่ออะไร ผลการวิเคราะห์เนื้อหาต้องได้รับการตรวจสอบทั้งในแง่ความเที่ยงและความตรง

Krippendorff (1980) ได้อธิบายกระบวนการวิเคราะห์เนื้อหาไว้ว่าประกอบด้วย

Krippendorff (1980) ได้อธิบายกระบวนการวิเคราะห์เนื้อหาไว้ว่าประกอบด้วย

1. กระบวนการข้อมูล (Data Making Process) ข้อมูลเป็นหน่วยหนึ่งของข่าวสาร ซึ่งบันทึกอยู่ในสื่อที่มีความคงทนถาวร มีการวิเคราะห์ด้วยเทคนิคที่ชัดเจนและตรงกับปัญหาในการวิจัย ข้อมูลจะไม่ใช่ข้อเท็จจริงแต่เป็นการทำให้อยู่ในรูปหนึ่งเพื่อให้ตรงกับวัตถุประสงค์ในการวิจัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการวิเคราะห์เนื้อหานั้นมักจะนำข่าวสารที่ไม่มีโครงสร้างทางภาษาชัดเจนมาทำให้อยู่ในรูปของการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาจะต้องเป็นตัวแทนที่ดีของปรากฏการณ์ โดย

- ปรากฏการณ์ที่สนใจศึกษาต้องแยกออกเป็นหน่วยในการวิเคราะห์ (Unitizing)
- จำนวนหน่วยที่จะบันทึกนั้นต้องผ่านการสุ่มตัวอย่าง (Sampling) อย่างมีแบบแผน
- หน่วยทุกหน่วยจะต้องมีการลงรหัสให้อยู่ในรูปแบบที่สามารถวิเคราะห์ได้ ได้แก่ ขั้นตอนการบันทึกข้อมูล (Recordtion)

2. การเปลี่ยนแปลงข้อมูล (Data Reduction) เป็นกระบวนการในการจัดทำกับข้อมูลให้อยู่ในลักษณะที่สามารถนำมาใช้กับเครื่องคอมพิวเตอร์ได้

3. การอนุมานข้อมูล (Data Reduction) เป็นการพิจารณาข้อมูลอย่างมีเหตุผล ผู้วิเคราะห์เนื้อหาจะต้องมีความรู้ที่ดีเกี่ยวกับทิศทางของข้อมูล ว่ามีความสัมพันธ์กับเนื้อหา ซึ่งจะต้องเกี่ยวข้องกับ การใช้สถิติ และจะต้องทำอย่างมีความเที่ยงตรง

4. การวิเคราะห์ (Analysis) เป็นกระบวนการในการนำเสนอข้อมูลในรูปแบบที่สังเกตได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติหรือมีการพรรณาผลของการวิเคราะห์ชัดเจน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อรทัย จันทวิชานุพงษ์ (2523) ได้ศึกษารูปแบบของนิทานที่ส่งผลต่อความรับผิดชอบของเด็ก และผลของการฟังนิทานที่มีต่อความรับผิดชอบที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดู แบบฝึกหัดฟังตนเอง และเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบผู้บ่มเลี้ยงการฟังตนเอง ทำการทดลองกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 160 คน โดยเล่นนิทาน 3 รูปแบบ คือ นิทานปรัมปรา นิทานเรื่องสัตว์

และนิทานท้องถิ่นรวม 45 เรื่อง เล่าให้ฟังกลุ่มละ 15 เรื่อง ครั้งละ 30 นาที โดยผู้วิจัยเป็นผู้เล่าเอง วิธีเล่านิทานมีการเล่าโดยใช้น้ำเสียงท่าทางและอุปกรณ์ เช่น รูปภาพ แผ่นป้ายคำศัพท์ หุ่นมือ และเทพประกอบการเล่านิทาน เหมือนกันทุกกลุ่มทดลอง ชกเว้นกลุ่มควบคุม ผลการทดลอง พบว่ารูปแบบของนิทานส่งผลต่อความรับผิดชอบของกลุ่มไม่แตกต่างกัน และไม่พบผลความแตกต่างสำหรับความรับผิดชอบของกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูต่าง ๆ กัน

วิจิตรา สุภากร (2523) ได้ศึกษาประเภทของคุณธรรมที่ปรากฏอยู่ในหนังสืออ่านสำหรับเด็กที่พิมพ์เป็นภาษาไทย ในระหว่างปี พ.ศ. 2520 - 2522 พบว่า คุณธรรมในด้านมารยาทและนิสัยส่วนบุคคล ความมีเมตตากรุณาและหลักธรรมในการอยู่ร่วมกัน เป็นคุณธรรมที่ปรากฏอยู่มากที่สุด เมื่อแบ่งตามประเภทของหนังสือ พบว่า หนังสือประเภทนิทานชาวบ้านและวรรณกรรมประเภทร้อยกรองมักจะมีคุณธรรมด้านมารยาท และนิสัยส่วนบุคคลอยู่มากที่สุด หนังสือประเภทวรรณกรรมปัจจุบันมีคุณธรรมด้านความเมตตากรุณา ปรากฏอยู่มากที่สุด ส่วนคุณธรรมที่ปรากฏอยู่น้อยที่สุด ได้แก่ คุณธรรมด้านความละเอียดและเกรงกลัวต่อการกระทำชั่วและคุณธรรมด้านความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

นิตา ชูโตและคณะ (2524) ได้ร่วมกันวิเคราะห์เนื้อหาและสาระของหนังสือที่จัดจำหน่ายอยู่ในตลาด ผลการวิจัยสรุปได้ว่า มีจำนวนหนังสือทั้งสิ้น 787 เล่ม แยกเป็นหนังสือวรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่องอ่านเล่นสมัยใหม่ และสารคดีเนื้อหาสาระที่สำคัญ คือ การให้ความสนุกสนานเพลิดเพลิน ให้สาระความรู้แก่ เด็กและให้คุณธรรมบางประการ ซึ่งคุณธรรมที่ทำให้เรียงตามลำดับ ได้แก่ ความกตัญญูการทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว ความกล้าหาญ ความเป็นคนดี เป็นคนมีเหตุผล เอื้อเฟื้อ เสียสละ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ความเมตตากรุณา ความพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ ความไม่โลภ ความรักระหว่างเพื่อน ความรักและเมตตาสัตว์ ความไม่อิจฉาริษยา ความอดทน ความซื่อสัตย์ ความสามัคคี ความขยันหมั่นเพียร การไม่ไว้ใจคนแปลกหน้า การเชื่อฟังผู้ใหญ่ การรักการไปโรงเรียน การไม่พูดปด ความรอบคอบ ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น และรู้จักคุณค่าของของ ในขณะที่เดียวกันก็มีหนังสือบางเล่มที่เป็นแบบอย่างหรือให้แนวคิดอย่างผิด ๆ อยู่ด้วย เช่น ฉลาดแกมโกง คนฉลาดเอาเปรียบคนโง่ เกียจคร้านได้ดี เป็นต้น

จันทนิษฐ์ พานิชผล (2527) ได้ทำการวิเคราะห์เนื้อเรื่อง และเนื้อหาของหนังสือสำหรับเด็ก ที่พิมพ์เป็นภาษาไทยในระหว่างปี พ.ศ. 2520 - 2525 ผลปรากฏว่า หนังสือเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นนวนิยายสมจริง ที่มีเนื้อเรื่องเกี่ยวกับสงครามและความรุนแรงมากที่สุด รองลงมา คือ

เรื่องเกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ในครอบครัว เรื่องเกี่ยวกับสัตว์ เรื่องการผจญภัย เรื่องของวัยรุ่น และเรื่องความรัก โดยหนังสือส่วนใหญ่มีเนื้อหาที่มุ่งเสริมสร้างพัฒนาการ และคุณธรรมในด้านการมีน้ำใจช่วยเหลือกัน ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รู้จักเสียสละ ความสุภาพอ่อนน้อม ความกล้าหาญ และความมีเมตตากรุณา สำหรับเนื้อหาที่จะช่วยเสริมสร้างพัฒนาการทางสติปัญญาที่กล่าวถึงมากที่สุดได้แก่ เรื่องการมีเซาว์นปัญญาส่วนเนื้อหาที่เกี่ยวกับการรักษาระเบียบวินัย การพึ่งตนเอง การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ความตรงต่อเวลา และความรู้ทางชีวประวัตินั้นพบน้อยมาก